

Kumbona e së Diellës

Urime Kërshëndellat dhe Vitin e Ri 2023!

KRYEDIOQEZA METROPOLITANE SHKODËR - PULT
Nr.11/12, Nëntor - Dhjetor 2022

PAPA FRANÇESKU ADMIRON PEMËN E KRISHTLINDJES, NË SHESHIN E SHËN PJETRIT

Pas audiencës së përgjithshme në Sallën Nervi, sot paradite Papa Françesku ishte në Sheshin e Shën Pjetrit për të admiruar Pemën e Krishtlindjes.

R. SH. - Vatikan

Pas audiencës së përgjithshme në Sallën Nervi, sot në mëngjes Papa Françesku ishte në Sheshin e Shën Pjetrit për të admiruar Bredhin e Krishtlindjes, ardhur këtu nga tokat e Abruzzo-s, dhuruar nga zona malore Rosello, në provincën e Chieti. 26 metra i gjatë, i ardhur nga kultivimi i pemëve, arriti në Sheshin e Vatikanit i ngarkuar me dekorimet e Solemnitetit, realizuar nga nxënësit, gjyshërit dhe të ftuarit e një institucioni rehabilitimi psikiatrik. Prerja e trungut ishte e nevojshme, sepse vinte në rrezik disa banesa aty pranë.

Bredhi i Krishtlindjes, tani, i stolisur me një mori dritash, që natën duken si yje të rëna nga qielli, ndriçon edhe djepin e gdhendur prej druri në Friuli Venezia-Giulia, ku Natën e Festës së Krishtlindjes, në Sheshin e Vatikanit, do të mund të soditet edhe Foshnja Hyjnore Jezus, ashtu siç shihen figurat tjera që e rrethojnë Shpellën e Betlehemit, barinj e mbretër, të gjithë prej druri, realizuar me mjeshtri të rrallë, që e emocionon turmën e cila nuk mungon ditën as natën, kur dritat ndizen e shuhen, duke krijuar një atmosferë thellësisht mistike.

E këtu ishte sot edhe Papa Françesku, që e soditi me emocion këtë krijesë artistike prekëse, e cila të çon, me shpirt dhe fantazi, në Shpellën e Betlehemit!

Imzot Angelo Massafra OFM MESIA I PREMTUAR	4
Papa Françesku TA MBAJMË TË GJALLË THIRRJEN	6
Papa Françesku TË KUJTOJMË VUAJTJET E TË GJITHËVE	11
Dom Dritan Ndoi LAJMI I MIRË DHE TRAGJIKOMEDIA	13
Moter Marjeta Gjoka MARIA E HAPUR NDAJ PLANIT TË HYJIT	15
Imzot Angelo Massafra OFM DASHURIA NDAJ ZOTIT DHE ATDHEUT	18
Redaksia KISHA NË EVROPË NË RRUGËTIMIN SINODAL	19
Papa Françesku PAQES I ËSHTË ZËNË FRYMA	21
Imzot Angelo Massafra OFM TOKA JONË PATI MOMENTIN E FITORES	23
Redaksia PLOT ENTUZIAZËM E DASHURI	25
Redaksia VITET HEROIKE TË MISIONIT NË SHQIPËRI	27
Imzot Angelo Massafra OFM NDJENJËN E PËRKATËSISË NDAJ KISHËS VENDORE	30
Redaksia KONFERENCË PËRKUJTIMORE "BUDI I SHEKUJVE"	31
Redaksia VITRINA E LIBRIT	32

KUMBONA E SË DIELLËS

Viti XXXV, nr. 11/12 (561 - 562) Nëntor - Dhjetor 2022
Revistë Fetaro-Kulturore

Drejtues

Imzot Angelo MASSAFRA

Redaksia:

Dom Nikë Ukgjini (Kryeredaktor)

Dom Vlash Palaj

Dom Gjovalin Simoni

Xhon Nika (Redaktor Teknik)

Adresa:

Arqipeshkvia Shkodër

Sheshi Gjon Pali II

Tel. 0222-42764 / Fax. 0222-43673

e-mail: n_ukgjini@yahoo.it

www.kishakatolikeshkoder.com

MESIA I PREMTUAR, PËRMBYSI ÇDO PRETENDIM NJERËZOR!

Të gjithë atyre që do t'u arrijë ky mesazh u uroj paqen që solli Jezui Krishti, duke ardhur në këtë botë, me lindjen e tij.

Mesazhi tradicional i Krishtlindjes që zakonisht dërgoj para solemnitetit të Krishtlindjes nuk mund të ketë tjetër temë përveçse atë të paqes, në fund të një viti të shënuar nga lufta e trishtuar, që shënoi dhe vazhdon të shënojë fytyrën e bukur të Evropës sonë me plagë të thella.

Ndërsa fuqitë botërore janë duke u përpjekur që t'i vlerësojnë pasojat e luftës së Rusisë në Ukrainë dhe të kërkojnë mënyra konkrete për zgjidhjen e konfliktit, ekonomia botërore po vuan efektet e saj me varfërimin e mëtejshëm të shtresave më të varfra; në mënyrë të veçantë e ndiejnë vendet e Evropës Lindore, përfshi edhe Shqipërinë.

Fjalët që janë përdorur deri tani, duke përfshirë edhe ato të Papa Françeskut, nuk mjaftojnë për të përshkruar seriozitetin e fenomenit të luftës në të gjitha aspektet, duke përfshirë edhe ato morale: çdo luftë është gjithmonë e gabuar, sepse dëmton si dinjitetin e atyre që plagosin dhe vrasin, ashtu edhe të atyre që plagosen dhe vriten.

Por ekziston një zgjidhje, që vetëm ata që nuk duan, nuk arrijnë ta shohin: pranimi i Krishtit si "Princ i Paqes". I kumtuar nga Shkrimet e lashta

profetike, Jezusi, Mesia i premtuar, përmbysi çdo pretendim njerëzor për epërsi të qenies njerëzore ndaj të ngjashmit të tij, duke propozuar vetveten si model përulësie dhe dhurimi dashamirës.

Ai na ka zbuluar fytyrën e Hyjit, si një Atë i mëshirës dhe jo i hakmarrjes; me siguri kërkon drejtësi, por një drejtësi që realizohet në mënyrat e larmishme të dashurisë, përfshi edhe atë që pa Birin e tij të Parëlindur të gozhduar në kryq. Atje, në kryqin e Birit, zbulojmë dashurinë e madhe të Atit.

Nuk është rastësi që shpikësit të betlehemit, Shën Françeskut të Asizit (vitin e ardhshëm do të përkujtojmë 800-vjetorin e tij të lindjes), i pëlqente të shihte në përulësinë dhe në varfërinë e grazhdit në Betlehem hershimin e përulësisë dhe të varfërisë së skajshme të Kryqit në Kalvar. Dhe pikërisht me fjalët e të Varfrit të Asizit dëshiroj t'i jap konkretësi këtij mesazhi.

Atij i pëlqente të thoshte: *"Paqen që shpallni me gojë, e paçi edhe më të bollshme në zemrat tuaja"*. Çfarë do të thotë kjo shprehje nëse jo se paqja vjen nga zemra? Një zemër në paqe është e aftë të bëhet paqesjellëse në shpirtin e Lumnive të shqiptuara nga Jezusi në Ungjill. Prandaj, nuk

mund ta quajmë veten paqesjellës të vërtetë vetëm sepse e urrejmë luftën! Sa luftëra ekzistojnë çdo ditë brenda nesh dhe rreth nesh?

A nuk është luftë pamundësia për të falur ofendimet e marra, gjakmarrja dhe vrasje që vazhdon ende në vendin tonë, mungesa e komunikimit brenda familjeve që çon në urrejtje dhe në prishjen e lidhjeve familjare, refuzimi i jetës së sapolindur apo lënia mënjane e të moshuarve, mashtrimet në dëm të shtetit apo organizatat kriminale që vrasin për interes? A nuk është luftë mosrespektimi i të drejtave të njeriut, i të drejtave të punëtorëve, i të drejtave të të sëmurëve (*pa kerkuar dhe pa pretenduar ryfshet?*), i të mirës së përbashkët, i shtëpisë sonë të përbashkët që është krijimi?

Këto janë disa nga fushat ku secili prej nesh mund të sjellë paqe, por me kusht që fillimisht të jemi të paqar përbrenda. Ndërgjegjja është e paqar kur e di se po bën atë që është e drejtë, kur e di se po shmang çdo formë të së keqes private ose publike, kur nuk refuzon të bëjë atë që është e drejtë nga neglizhenca apo frika. Po, edhe mosbërja e të mirës mund të shkaktojë padrejtësi, të cilat në mënyrë të pashmangshme çojnë në konflikte.

Prandaj i bëj thirrje zemrës dhe vullnës së mirë të të gjithëve për të bërë paqe. Vetë Hyji na e

kërkon atë në Birin e tij të lumë që është Princi i Paqes! Të mos humbasim kohë duke dënuar luftërat e shumta, të cilat fatkeqësisht shkatërrojnë vende të ndryshme të planetit tonë, por të angazhohemi personalisht për të ndërtuar një kulturë paqeje për të cilën punojmë dhe jetojmë.

Prandaj i uroj paqe çdo njeriu, nga politikani deri te qytetari më i fundit; uroj që familjet të jenë vatra paqeje dhe jo lufte; uroj që të vegjlit, të mëdhenjtë, të varfrit, të sëmurët dhe të moshuarit të paqtohen me dobësinë e tyre; uroj që të pasurit dhe më të fortët t'i vënë energjitë e tyre më të mira në shërbim të paqes; uroj që profesionistët e çdo fushe të investojnë në projekte që sjellin paqe; uroj që të burgosurit t'i shohin frytet e paqes së tyre të brendshme gjatë angazhimit të tyre për rehabilitim.

Në fund të jetës së tij, Françesku i Asizit kujtoi: "*Zoti më zbuloi se duhet të përshëndes kështu: Zoti të dhëntë paqe*". Kështu edhe unë, me këtë përshëndetje, e përfundoj mesazhin tim, i cili shpresoj të pritet me bujari dhe vullnet të mirë. Gëzuar Krishtlindjen 2022 dhe Vitin e Ri 2023.

+ Angelo Massafra OFM
Arqipeshkev

TA MBAJMË TË GJALLË THIRRJEN PËR VLERAT E LIRISË, VËLLAZËRISË DHE SOLIDARITETIT

Dita botërore e të varfërve, mesazhi i Atit të Shenjtë Papa Françesku

Jezu Krishti u bë i varfër për ju (krh. 2Kor 8,9)

1. "Jezu Krishti [...] u bë i varfër për ju" (krh. 2Kor 8,9). Me këto fjalë apostulli Pal u drejtohet të krishterëve të parë të Korintit, për t'i dhënë një themel angazhimit të tyre për solidaritet me vëllezërit në nevojë. Dita Botërore e të Varfërve rikthehet sërish këtë vit si një provokim i shëndetshëm për të na ndihmuar të reflektojmë mbi stilin tonë të jetesës dhe mbi format e shumta të varfërisë së momentit aktual.

Pak muaj më parë, bota po dilte nga stuhia e pandemisë, duke treguar shenja të rimëkëmbjes ekonomike që do të kthente lehtësimin për miliona njerëz të varfër nga humbja e vendeve të punës. U hap një vështrim qetësie, e cila, pa harruar dhimbjen e humbjes së njerëzve të dashur, premtoi se më në fund do të mund të kthehej në marrëdhëniet e drejtpërdrejta ndërpersonale, për t'u takuar përsëri pa shtrëngime apo kufizime. Dhe përsëri, është shfaqur një fatkeqësi e re në horizont, e destinuar të imponojë një skenar tjetër në botë.

Lufta në Ukrainë u është shtuar luftërave

rajonale të cilat vitet e fundit kanë korrur vdekje dhe shkatërrim. Por këtu tabloja është më komplekse për shkak të ndërhyrjes së drejtpërdrejtë të një "superfuqie", e cila synon të imponojë vullnetin e saj kundër parimit të vetëvendosjes së popujve. Skenat e kujtesës tragjike përsëriten dhe shantazhi i ndërsjellë i disa pushtetarëve mbulon zërin e njerëzimit që bën thirrje për paqe.

2. Sa shumë të varfër lind çmenduria e luftës! Kudo që të shikoni, mund të shihni se si dhuna godet njerëzit e pambrojtur dhe më të dobët. Dëbimi i mijëra njerëzve, sidomos djemve dhe vajzave, për t'i çrrënjësuar dhe për t'u imponuar një identitet tjetër. Fjalët e psalmistit përballë shkatërrimit të Jeruzalemit dhe mërgimit të hebrenjve të rinj rikthehen edhe sot: "Mbi lumenj të Babilonit, /atje rrinim e lotonim /e nëpër mend shkonim Sionin. /Në shelgje, në mes të tij,/ qestet tona në degë të varëm. /Shih atje shpërngulësit tanë /t'u këndojmë prej nesh kërkuan, /të gëzohemi shtypësit urdhëronin: /"Na i këndonin këngët e

Sionit!”⁷ Po si mundim t'i këndojmë këngët e Zotit/ në dhe të huaj? (*Ps* 137,1-4).

Miliona gra, fëmijë dhe të moshuar janë të detyruar të sfidojnë rrezikun e bombave për të shpëtuar veten duke kërkuar strehim si refugjatë në vendet fqinje. Ata që mbeten në zonat e konfliktit më pas jetojnë çdo ditë me frikën dhe mungesën e ushqimit, ujit, kujdesit mjekësor dhe mbi të gjitha dashurisë. Në këto situata, arsyeja errësohet dhe ata që i vuajnë pasojat janë shumë njerëz të thjeshtë, të cilët i shtohen numrit tashmë të madh të të varfërve. Si të jepet një përgjigje adekuate që sjell lehtësim dhe paqe për kaq shumë njerëz, të lënë në mëshirën e pasigurisë dhe të braktisjes?

3. Në këtë kontekst kontradiktor, zhvillohet Dita e Gjashtë Botërore e të Varfërve, me ftesën - e marrë nga apostulli Pal - për ta mbajtur shikimin të ngulur te Jezusi, i cili "nga i pasur që ishte, u bë i varfër për ty, e kështu ti u bërë i pasur për shkak të varfërisë së tij" (*2Kor* 8,9). Gjatë vizitës së tij në Jerusalem, Pali kishte takuar Pjetrin, Jakobin dhe Gjonin, të cilët i kishin kërkuar që të mos i harronte të varfrit. Komuniteti i Jeruzalemit, në fakt, ishte në vështirësi serioze për shkak të zisë së bukës që kishte pushtuar vendin. Dhe Apostulli u interesua menjëherë për organizimin e një koleksioni të madh në favor të atyre të varfërve. Të krishterët Korintas ishin shumë të ndjeshëm dhe të dobishëm. Me drejtimin e Palit, çdo ditë të parë të javës ata mblidhnin atë që kishin arritur të kursenin dhe të gjithë ishin shumë bujarë.

Sikur të mos kishte kaluar kohë nga ai moment, edhe ne çdo të diel, gjatë kremtimit të Eukaristisë së Shenjtë, bëjmë të njëjtin gjest, duke ndarë ofertat tona që komuniteti të sigurojë nevojat e më të varfërve. Është një shenjë që të krishterët e kanë përmbushur gjithmonë me gëzim dhe ndjenjë përgjegjësie, kështu që asnjë vëllai dhe motre nuk duhet t'i mungojë ajo që është e nevojshme. Këtë e vërteton tashmë rrëfimi i Shën Justinit, i cili, në shekullin e dytë, duke e përshkruar festën e së dielës së të krishterëve perandorit Antoninus Pius, shkruante si më poshtë: "Ditën e quajtur "del Sole" (e diele) mblidhemi të gjithë bashkë, banorë të qyteteve ose të fshatit dhe lexohen kujtimet e Apostujve ose shkrimet e profetëve për aq sa e lejon koha. [...] Më pas bëhet ndarja dhe shpërndarja për secilin nga elementët e kushtuar dhe nëpërmjet Diakonave u dërgohet atyre që mungojnë. Të pasurit dhe ata që duan japin lirisht, secili atë që do, dhe atë që mblidhet depozitohet te Meshtari. Ai ndihmon jetimët, të vejat dhe ata që janë të varfër për shkak të sëmundjes ose ndonjë

arsye tjetër, të burgosurit, të huajt që janë mes nesh: pra, kujdeset për këdo që ka nevojë" (*Apologjia e Parë*, LXVII, 1-6).

4. Duke u kthyer në bashkësinë e Korintasve, pas entuziazmit fillestar, angazhimi i tyre filloi të dështonte dhe nisma e propozuar nga Apostulli humbi vrullin. Kjo është arsyeja që e shtyn Palin të shkruajë me pasion, duke nxitur mbledhjen e kasetës, "tani, pra, çojeni deri në fund këtë vepër që, sikurse qetë gati ta propozoni, ashtu edhe ta plotësoni sipas mundësisë." (*2Kor* 8,11).

Unë po mendoj në këtë moment për gatishmërinë që, vitet e fundit, ka nxitur popullsia të tëra për të hapur dyert për të mirëpritur miliona refugjatë nga luftërat në Lindjen e Mesme, në Afrikën Qendrore dhe tani në Ukrainë. Familjet kanë hapur shtëpitë e tyre për të lënë vend për familjet e tjera dhe komunitetet kanë mirëpritur bujarisht shumë gra dhe fëmijë për t'u ofruar atyre dinjitetin e duhur. Megjithatë, sa më gjatë të vazhdojë konflikti, aq më shumë përkeqësohen pasojat e tij. Popujt që mirëpresin e kanë gjithnjë e më të vështirë t'i japin vazhdimësi ndihmave; familjet dhe komunitetet kanë filluar të ndiejnë peshën e një situatë që shkon përtej emergjencës. Kjo është koha për të mos u dorëzuar dhe për të rinovuar motivimin fillestar. Ajo që kemi filluar duhet të përfundojë me të njëjtën përgjegjësi.

5. Solidariteti, në fakt, është pikërisht ky: të ndajmë atë pak që kemi me ata që nuk kanë asgjë, që të mos vuajë askush. Sa më shumë të rritet ndjenja e komunitetit dhe e bashkimit si një mënyrë jetese, aq më shumë zhvillohet solidariteti. Nga ana tjetër, duhet pasur parasysh se ka vende ku në dekadat e fundit ka pasur një rritje të ndjeshme të mirëqenies për shumë familje, të cilat kanë arritur një gjendje të sigurt jetese. Ky është një rezultat pozitiv i iniciativës private dhe ligjeve që kanë mbështetur rritjen ekonomike të kombinuar me një nxitje konkrete për politikën familjare dhe përgjegjësinë sociale. Trashëgimia e sigurisë dhe stabilitetit të arritur tani mund të ndahet me ata që janë detyruar të lënë shtëpitë dhe vendin e tyre për të shpëtuar veten dhe për të mbijetuar. Si anëtarë të shoqërisë civile, ne mbajmë të gjallë thirrjen për vlerat e lirisë, përgjegjësisë, vëllazërisë dhe solidaritetit. Dhe si të krishterë, ne e gjejmë gjithmonë themelin e qenies dhe veprimeve tona në bamirësi, besim dhe shpresë.

6. Është interesante të theksohet se Apostulli nuk dëshiron t'i shtrëngojë të krishterët duke i detyruar ata në një punë bamirësie. Në fakt, ai shkruan: "Nuk po ju urdhëroj, por, duke ju treguar

kujdesin e të tjerëve, ju jap mundësinë ta tregoni vërtetësinë e dashurisë suaj.” (2Kor 8,8); përkundrazi, ai synon të "testojë sinjeritetin" e dashurisë së tyre në vëmendjen dhe shqetësimin për të varfërit (krh. po aty). Nevoja për ndihmë konkrete sigurisht qëndron në bazën e kërkesës së Palit, megjithatë qëllimi i tij shkon më tej. Ai na fton të mbledhim të mirat, në mënyrë që të jetë një shenjë dashurie, siç dëshmohet nga vetë Jezusi. Me pak fjalë, bujaria ndaj të varfërve e gjen motivimin e saj më të fortë në zgjedhjen e Birit të Hyjit, i cili donte ta bënte veten të varfër.

Apostulli, në fakt, nuk ka frikë të pohojë se kjo zgjedhje e Krishtit, ky "vetëmohim", është një "hir", në të vërtetë "hiri i Zotit tonë Jezu Krishtit" (2Kor 8,9), dhe vetëm duke e pranuar atë, ne mund t'i japim shprehje konkrete dhe të qëndrueshme besimit tonë. Mësimi i gjithë Besëlidhjes së Re e ka unitetin e saj rreth kësaj teme, e cila pasqyrohet edhe në fjalët e Jakobit apostull: “Bëhuni zbatues të Fjalës e jo vetëm dëgjues që gënjejnë vetveten. Sepse, në qoftë se dikush e dëgjon Fjalën, por nuk e zbaton, ai i përngjan njeriut që e shikon fytyrën e vet në pasqyrë: e pa veten, shkoi e menjëherë harroi se si qe. Ndërsa ai që e vëren ligjin e përsosur - atë të lirisë – e, në qoftë se i përvishet jo thjesht si dëgjues i habitur, por si zbatues i veprës, ky do ta gjejë lumturinë e vet në ushtrimin e tij”

(Jak. 1,22-25).

7. Përballë të varfërve nuk ka retorikë, por përveshje mëngësh dhe e vendosje besimi në praktikë përmes përfshirjes së drejtpërdrejtë, e cila nuk mund t'i delegohet askujt. Megjithatë, ndonjëherë mund të marrë përsipër një formë relaksi, e cila çon në sjellje të paqëndrueshme, si indiferenca ndaj të varfërve. Ndodh gjithashtu që disa të krishterë, për shkak të lidhjes së tepërt me paratë, të zhyten në keqpërdorimin e mallrave dhe të trashëgimisë. Këto janë situata që shfaqin një besim të dobët dhe një shpresë të dobët e dritëshkurtër.

E dimë që problemi nuk janë vetë paratë, sepse ato janë pjesë e përditshmërisë së njerëzve dhe e marrëdhënieve shoqërore. Ajo që duhet të mendojmë është, përkundrazi, vlera që ka paraja për ne: ajo nuk mund të bëhet absolute, sikur të ishte qëllimi kryesor. Një lidhje e tillë ju pengon të shikoni realisht jetën e përditshme dhe ju turbullon shikimin, duke ju penguar të shihni nevojat e të tjerëve. Asgjë më e dëmshme nuk mund t'i ndodhë një të krishteri dhe një komuniteti sesa të mahnitet nga idhulli i pasurisë, i cili përfundon në lidhje me një vizion kalimtar dhe të pasuksesshëm të jetës.

Prandaj, nuk bëhet fjalë për sjellje vetëm mbështetëse ndaj të varfërve, siç ndodh shpesh; në vend të kësaj, është e nevojshme të angazhohemi

në mënyrë që askujt të mos i mungojë e nevojshme. Nuk është aktivizmi ai që na shpëton, por vëmendja e sinqertë dhe bujare që na lejon t'i afrohem një të varfëri si një vëlla që zgjat dorën në mënyrë që unë të shpëtoj nga përgjumja në të cilën kam rënë. Prandaj, "askush nuk duhet të thotë se ai qëndron larg të varfërve, sepse zgjedhjet e tij të jetës përfshijnë më shumë vëmendje ndaj detyrave të tjera. Ky është një justifikim i shpeshtë në qarqet akademike, të bizneseve apo profesionale, madje edhe kishtarë. [...] Askush nuk mund të ndihet i përjashtuar nga shqetësimi për të varfrit dhe për drejtësinë sociale" (Nxitja Apostolike *Evangelii Gaudium*, 201). Është urgjente të gjenden mënyra të reja që mund të shkojnë përtej vendosjes së atyre politikave sociale "të konceptuara si një politikë ndaj të varfërve, por kurrë me të varfrit, kurrë me të varfrit dhe aq më pak të përfshira në një projekt që bashkon popujt" (Enc. *Vëllezër të gjithë*, 169). Në vend të kësaj, ne duhet të priremi të mbajmë qëndrimin e Apostullit, i cili mund t'u shkruante korintasve: "Porse, merret vesh se jo ju të ngushtoheni e të tjerëve t'u lehtësohet, por - për një lloj barazimi." (2Kor 8,13).

8. Ka një paradoks që sot si në të kaluarën është e vështirë të pranohet, sepse bie ndesh me logjikën njerëzore: ka një varfëri që të bën të pasur. Duke kujtuar "hirin" e Jezu Krishtit, Pali dëshiron të konfirmojë atë që ai vetë predikoi, domethënë se pasuria e vërtetë nuk konsiston në grumbullimin e "thesareve në tokë, ku i brejnë tenja e ndryshku, ku vjedhësit birojnë muret e vjedhin!" (Mt 6,19), por më tepër në dashuri të ndërsjellët që na bën të mbajmë barrët e njëri-tjetrit në mënyrë që askush të mos braktiset apo përjashtohet. Përvoja e dobësisë dhe kufizimit që kemi përjetuar vitet e fundit, dhe tani tragjedia e një lufte me pasoja globale, duhet të na mësojë diçka vendimtare: ne nuk jemi në botë për të mbijetuar, por që të gjithëve t'u lejohet një jetë dinjitoze dhe e lumtur. Mesazhi i Jezusit na tregon rrugën dhe na bën të zbulojmë se ka një varfëri që poshtëron dhe vret, dhe ka një varfëri tjetër, e tij, që na çliron dhe na bën të lumtur.

Varfëria që vret është mjerimi, bija e padrejtësisë, shfrytëzimit, dhunës dhe shpërndarjes së padrejtë të burimeve. Është varfëri e dëshpëruar, pa të ardhme, sepse imponohet nga kultura e flaktë që nuk jep perspektivë apo rrugëdalje. Është mjerimi që, ndërkohë që e detyron njeriun në gjendjen e varfërisë së skajshme, ndikon edhe në dimensionin shpirtëror, i cili, edhe nëse shpesh neglizhohet, nuk ekziston ose nuk llogaritet. Kur i vetmi ligj bëhet llogaritja e

të ardhurave në fund të ditës, atëherë nuk ka më asnjë fre për të përshtatur logjikën e shfrytëzimit të njerëzve: të tjerët janë vetëm mjete. Nuk ka tjetër veç paga, orar të detyruar pune dhe kështu krijohen forma të reja skllavërie, të vuajtura nga njerëz që nuk kanë alternativë dhe duhet ta pranojnë këtë padrejtësi helmuese për të grumbulluar minimumin për jetesë.

Varfëria që çliron, nga ana tjetër, është ajo që qëndron para nesh si një zgjedhje e përgjegjshme për të na liruar nga zhavorri dhe për t'u përqendruar tek thelbësorja. Në fakt, njeriu mund ta gjejë lehtësisht atë ndjenjë pakënaqësie që përjetojnë shumë, sepse mendojnë se po u mungon diçka e rëndësishme dhe e kërkojnë atë si një bredhje pa qëllim. Të etur për të gjetur atë që mund t'i kënaqë, ata duhet të drejtohen drejt të vegjëlve, të dobëtve, të varfërve për të kuptuar më në fund se çfarë kanë vërtet nevojë. Takimi me të varfrit na lejon t'u japim fund kaq shumë anktheve dhe frikës së paqëndrueshme, të arrijmë në atë që ka vërtet rëndësi në jetë dhe që askush nuk mund të na vjedhë: dashurinë e vërtetë dhe të lirë. Të varfrit, në të vërtetë, para se të jenë objekt i lëmshës sonë, janë subjekte që na ndihmojnë të çlirohemi nga lidhjet e shqetësimit dhe të sipërfaqësorës.

Një babë dhe doktor i Kishës, Shën Gjon Gojarti, në shkrimet e të cilit hasen denoncime të forta kundër sjelljes së të krishterëve ndaj më të varfërve, shkruante: "Nëse nuk mund të besosh se varfëria të bën të pasur, mendo për Zotin tënd dhe mos dysho në këtë. Nëse ai nuk do të kishte qenë i varfër, ti nuk do të ishe i pasur; kjo është e jashtëzakonshme, se nga varfëria erdhi pasuria e bollshme. Shën Pali, këtu nënkupton me "pasuri" njohurinë e devotshmërisë, pastrimit nga mëkatet, drejtësinë, shenjtërimin dhe njëmijë të mira të tjera që na janë dhënë tani dhe përgjithmonë. Ne i kemi të gjitha këto falë varfërisë" (Predikimet mbi Letrën II drejtuar Korintasve, 17,1).

9. Teksti i Apostullit të cilit i referohet Dita e VI Botërore e të Varfërve paraqet paradoksin e madh të jetës së besimit: varfëria e Krishtit na bën të pasur. Nëse Pali ishte në gjendje të jepte këtë mësim - dhe Kisha e përhapë dhe e dëshmoi atë gjatë shekujve - kjo është sepse Zoti, në Birin e tij Jezusin, zgjodhi dhe ndoqi këtë rrugë. Nëse ai u bë i varfër për ne, atëherë vetë jeta jonë ndriçohet dhe transformohet dhe fiton një vlerë që bota nuk e njeh dhe nuk mund ta japë. Pasuria e Jezusit është dashuria e tij, e cila nuk është e mbyllur për askënd dhe shkon për të takuar të gjithë, veçanërisht ata që janë të mënjanuar dhe të privuar nga ajo që është e

nevojshme. Për dashuri u zhvesh dhe mori gjendjen njerëzore. Nga dashuria ai u bë një shërbëtor i bindur, deri në vdekje dhe madje në vdekje në kryq (*krh. Fil 2, 6-8*). Nga dashuria e bëri veten “bukë jete” (*Gjn 6,35*), që askujt të mos i mungojnë gjërat e nevojshme dhe të gjejë ushqimin që ushqen për jetën e përjetshme. Edhe në ditët tona duket e vështirë, siç ishte atëherë për dishepujt e Zotit, ta pranojnë këtë mësim (*krh. Gj 6,60*); por fjala e Jezusit është e qartë. Nëse duam që jeta të fitojë mbi vdekjen dhe dinjiteti të shpengohet nga padrejtësia, kjo është rruga: pra, të ndjekë varfërinë e Jezu Krishtit, të japë jetën për dashuri, të thyejë bukën e ekzistencës së dikujt me

përçmojmë të varfrit, të vegjlit, punëtorët; jo vetëm që ata janë vëllezërit tanë në Zotin, por janë edhe ata që imitojnë në mënyrë më të përsosur Jezusin në jetën e tij të jashtme. Ata përfaqësojnë në mënyrë të përsosur Jezusin, Punëtorin e Nazaretit. Ata janë të parëlindurit midis të zgjedhurve, të parët e thirrur në djepin e Shpëtimtarit. Ata ishin shoqëria e zakonshme e Jezusit, që nga lindja e tij deri në vdekjen e tij [...]. Le t'i nderojmë ata, le të nderojmë në to imazhet e Jezusit dhe të prindërve të tij të shenjtë [...]. Le të marrim për vete [kushtin] që ai mori për vete [...]. Le të mos pushojmë kurrë së qeni të varfër në çdo gjë, vëllezër të të varfërve, shokë të të varfërve, ne

vëllezërit dhe motrat, duke filluar nga ata që u mungojnë të nevojshmet, që të krijohet barazia, të varfrit të çlirohen nga mjerimi dhe të pasurit nga kotësia, që të dy pa shpresë.

10. Më 15 maj të kaluar, shpalla Shenjt, vëlla Charles de Foucauld, një njeri i cili, edhe pse kishte lindur i i pasur, hoqi dorë nga gjithçka për të ndjekur Jezusin dhe për t'u bërë i varfër dhe vëlla i të gjithëve. Jeta e tij eremite, fillimisht në Nazaret dhe më pas në shkretëtirën e Saharasë, e përbërë nga heshtja, lutja dhe vetmia, është një dëshmi shembullore e varfërisë së krishterë. Do të na bëjë mirë të meditojmë mbi këto fjalë të tij: “Mos t'i

jemi më të varfrit e të varfërve si Jezusi, dhe si ai i duam të varfrit dhe rrethohemi me ta” (*Komentim i Ungjillit të Lukës , Meditim 263*). Për vëlla Çarls-in këto nuk ishin vetëm fjalë, por një stil konkret jetese, që e shtyu atë të ndante me Jezusin dhuratën e vetë jetës.

Qoftë kjo Ditë e VI Botërore e të Varfërve një mundësi hiri, për të bërë një shqyrtim personal dhe bashkësior të ndërgjegjes dhe për të pyetur veten nëse varfëria e Jezu Krishtit është shoqëruesja ynë besnike në jetë.

Romë, Shën Gjoni në Lateran, 13 qershor 2022, Përkujtimi i Shën Antonit të Padovës.

DUAM TË KUJTOJMË VUAJTJET E TË GJITHËVE ME AFTËSI TË KUFIZUARA

*Mesazhi i Atit të Shenjtë Françeskut me rastin e ditës ndërkombëtare
të personave me aftësi të kufizuara*

Të dashur vëllezër dhe motra!

Të gjithë ne, siç do të thoshte Pali apostull, e mbajmë visarin e jetës në enë argjile (krh. 2Kor 4,7), dhe Dita Ndërkombëtare e Personave me Aftësi të Kufizuara na fton të kuptojmë se brishtësia jonë nuk e errëson aspak “dritën e Ungjillit të lavdisë së Krishtit”, por zbulon “që kjo fuqi e pakrahasueshme të shihet se i përket Hyjit e jo prej nesh” (2Kor 4,4.7). Në fakt, pa meritë dhe pa dallim, secilit i jepet ungjilli në tërësi dhe, bashkë

gjatë. Mëshira e tij, përkundrazi, e lë veten të njihet dhe të ndeshet në një mënyrë shumë të veçantë nga ata që nuk besojnë te vetja e vet dhe e ndiejnë nevojën për ta lënë veten në dorë të Zotit dhe për t'i bashkëndarë gjërat e tyre me vëllezërit. Është një mençuri që rritet ndërsa rritet ndërgjegjësimi për kufijtë vetjakë dhe që na mundëson ta vlerësojmë edhe më shumë zgjedhjen e dashurisë së të Gjithëpushtetshmit për t'u përkulur mbi dobësinë tonë. Është një vetëdije që na liron nga trishtimi i vajtimit - qoftë edhe më i motivuari - dhe i

me të, detyra e gëzueshme për ta shpallur atë. “Të gjithë jemi të thirrur t'u ofrojmë të tjerëve dëshminë e dashurisë shpëtuese të Zotit, i cili përtej papërsosmërive tona na ofron afërsinë e tij, Fjalën e tij, forcën e tij dhe i jep kuptim jetës sonë” (Nxitja apostolike *Evangelii Gaudium*, 121). Në fakt, komunikimi i Ungjillit nuk është një detyrë e rezervuar vetëm për disa, por bëhet një domosdoshmëri thelbësore për këdo që ka përjetuar takimin dhe miqësinë me Jezusin.

Besimi në Zotin, përvoja e butësisë së tij, rehatia e shoqërisë së tij nuk janë privilegje të rezervuara për pak persona, as nuk janë prerogativa të atyre që kanë bërë një formim të fortë dhe të

mundëson zemrës që të hapet për të lavdëruar dhe për të falënderuar. Gëzimi që mbush fytyrat e atyre që takojnë Jezusin dhe ia besojnë Atij ekzistencën e tyre nuk është një iluzion apo rezultat i naivitetit, por është fuqia e forcës së ngjalljes së tij në një jetë të shënuar nga brishtësia.

Është një mësim i vërtetë mbi brishtësinë, i cili nëse do të dëgjohej, do t'i bënte shoqëritë tona më njerëzore dhe më vëllazërore, duke bërë që secili prej nesh të kuptojë se lumturia është një bukë që nuk hahet vetëm. Sa shumë do të na ndihmonte vetëdija se kemi nevojë për njëri-tjetrin për të pasur marrëdhënie më pak armiqësore me ata që na rrethojnë! Dhe sa shumë do të na shtynte konstatimi

se as popujt nuk e shpëtojnë veten e tyre për të kërkuar zgjidhje për konfliktet e pakuptimta që po përjetojmë!

Sot duam të kujtojmë vuajtjet e të gjitha grave dhe të burrave me aftësi të kufizuara që jetojnë në situata lufte, ose të atyre që e gjejnë veten me aftësi të kufizuara për shkak të marrjes pjesë në luftë. Sa njerëz – në Ukrainë dhe në teatro të tjera të luftës – burgosen në vendet ku ka përleshje dhe nuk kanë mundësi as të arratisen? Një vëmendje e veçantë duhet t'u kushtohet atyre dhe aksesit i tyre në ndihma humanitare duhet të lehtësohet në çdo mënyrë.

Mësimi mbi brishtësinë është një karizëm me të cilën ju – motra dhe vëllezër me aftësi të kufizuara – mund ta pasuroni Kishën: prania juaj “mund të ndihmojë në shndërrimin e realiteteve në të cilat jetojmë, duke i bërë ato më njerëzore dhe më mikpritëse. Pa dobësi, pa kufij, pa pengesa për të kapërcyer, nuk do të kishte njerëzim të vërtetë”. Dhe kjo është arsyeja që më gëzon: ecja sinodale po rezulton të jetë një rast i favorshëm për ta dëgjuar më në fund edhe zërin tuaj dhe që jehona e kësaj pjesëmarrjeje ka arritur në dokumentin përgatitor për fazën kontinentale të Sinodit. Aty thuhet: “Shumë përmbledhje theksojnë mungesën e strukturave dhe të metodave të përshtatshme të shoqërimit për personat me aftësi të kufizuara dhe kërkojnë mënyra të reja për të marrë kontributin e tyre dhe për të promovuar pjesëmarrjen e tyre: pavarësisht nga mësimet e saj, Kisha rrezikon të imitojë mënyrën se si shoqëria i lë ato mënjanë. Format e listuara të diskriminimit - mungesa e dëgjimit, dhunimi i të drejtës për të zgjedhur se ku dhe me kë të jetojë, mohimi i sakramenteve, akuza për magji, abuzimet - dhe të tjera si këto,

përkruajnë kulturën e skartimit të personave me aftësi të kufizuara. Ata nuk lindin rastësisht, por kanë të njëjtën rrënjë të përbashkët: idenë se jeta e personave me aftësi të kufizuara vlen më pak se ajo e të tjerëve”.

Sinodi, mbi të gjitha, me ftesën e tij për të ecur së bashku dhe për ta dëgjuar njëri-tjetrin, na ndihmon të kuptojmë se si në Kishë – edhe për sa i përket aftësisë së kufizuar – nuk jemi *ne* dhe *ata*, por jemi një *ne* i vetëm, me në qendër Jezu Krishtin, ku secili sjell dhuratat dhe kufizimet e veta. Kjo vetëdije, e bazuar në faktin se ne të gjithë jemi pjesë e të njëjtit njerëzim të pambrojtur, të marrë dhe të shenjtëruar nga Krishti, eliminon çdo dallim arbitrar dhe hap derën për pjesëmarrjen e çdo personi të pagëzuar në jetën e Kishës. Por, edhe më shumë, aty ku Sinodi ishte vërtet gjithëpërfshirës, ka bërë të mundur çrrënjosjen e paragjytimeve. Në fakt, është takimi dhe vëllazërimi që thyen muret e moskuptimit dhe kapërcen diskriminimin; për këtë arsye shpresoj që çdo bashkësi e krishterë të jetë e hapur ndaj pranisë së motrave dhe të vëllezërve me aftësi të kufizuara, duke i garantuar atyre gjithmonë mirëseardhjen dhe përfshirjen e plotë.

Nëse është një gjendje që na prek *ne*, jo *ata*, e zbulojmë atë kur paafësia, përkohësisht ose për shkak të procesit natyror të plakjes, na prek ne apo dikë të afërt. Në këtë situatë fillojmë ta shikojmë realitetin me sy të rinj dhe kuptojmë nevojën për t'i thyer edhe ato barriera që më parë dukeshin të parëndësishme. E gjithë kjo, megjithatë, nuk cenon sigurinë se çdo kusht paafësie - i përkohshëm, i fituar apo i përhershëm - nuk e modifikon në asnjë mënyrë natyrën tonë si bij të një Ati të vetëm dhe nuk e ndryshon dinjitetin tonë. Zoti na do të gjithëve me të njëjtën dashuri të butë, atërore dhe të pakushtëzuar.

Të dashur vëllezër dhe motra, ju falënderoj për nismat me të cilat e gjallëroni këtë Ditë Ndërkombëtare për Personat me Aftësi të Kufizuara, të cilat i shoqëroj me lutje. Ju bekoj nga zemra të gjithëve dhe ju lutem që të luteni për mua.

*Romë, Shën Gjoni në
Lateran, më 3 dhjetor 2022*

LAJMI I MIRË DHE TRAGJIKOMEDIA E PASANIKËVE

E, po natën e Krishtlindjes, do të dëgjojmë edhe se si Engjëlli i Zotit iu shfaq pikërisht disa barinjve për t'ua lajmëruar lindjen e Birit të Hyjit.

Janë bërë disa studime interesante për të parë se kush mund të ketë qenë njeriu më i pasur që ka ekzistuar ndonjëherë në histori dhe përgjithësisht bashkëndahet ideja se i tillë ka qenë perandori i nëntë i perandorisë së Malit, Muza I i Malit (1280-1337), i njohur ndryshe edhe si Mansa Muza. Ishte e stërmadhe pasuria e këtij njeriu, aq sa thuhet se, kur u nis një shtegtim drejt Mekës, rrugës u ndal për disa kohë edhe në Egjipt, duke shkaktuar në tregun monetar të këtij vendi një inflacion që zgjati për dymbëdhjetë vite, aq e madhe ishte sasia e arit që ai shpenzoi aty për vete, për karvanin e stërmadh që e shoqëronte dhe për disa vepra bamirësie që ndërmoi aty.

Por ka shumë mundësi që një tjetër njeri nuk i kishte lënë gjë mangët shumave të tilla të stërmëdha të pasurisë. Madje më shumë mundësi i kapërcente ato pafundësisht më shumë. Bëhet fjalë për një emër të cilin do ta dëgjojmë të gjithë natën e Krishtlindjes kur të na shpallet Ungjilli gjatë Meshës Shenjte e ky është *Çezari August*, apo, siç njihet ndryshe, Oktavian Augusti, i cili pasoi Jul Çezarin dhe sundoi si perandori i parë i Romës nga viti 27 para Krishtit, deri sa vdiq, në vitin 14 pas Krishtit.

Një studiues i ditëve tona, Profesor Ian Morris, i Universitetit të Standfordit, në Kaliforni, ka bërë një studim të hollësishëm rreth pasurisë së këtij perandori dhe ka dalë në përfundimin se, sipas tij, Oktaviani zotëronte një pasuri që, e llogaritur me vlerat e sotme monetare, arrin deri në 4.7 miliard euro, aq sa do të mjaftonin, sa për të dhënë një shembull, që të bliheshin për 127 herë të gjitha rezervat e arit që zotërojnë sot Shtetet e Bashkuara të Amerikës, që janë më shumë se tetë mijë tonelata ari dhe janë rezervat e arit më të mëdha në botë.

Pyetja që me të drejtë, do të na vinte në mendje është se nga i vini këtij njeriu gjithë këto para?! Sa për të krijuar një ide të përgjithshme mjafton të mendohet se pasi mori pushtetin, Oktaviani shumë shpejt bëri të mundur që 1/5 e prodhimit të perandorisë së Romës të kalonte automatikisht si pasuri private e tij dhe 30% e prodhimit botëror t'i përkiste atij personalisht. Pastaj, pasi hoqi qafe rivalin e tij romak Mark Antonion dhe mbretëreshën e famshme të Egjiptit Kleopatërën, krejt Egjiptin ai e shpalli pronë private të veten e, Egjipti i asaj kohe, për pasuri përrallore kishte

shekuj që njihej në mbarë botën.

Kështu kuptohet se nga i gjeti paratë për ta shndërruar arkitekturën e qytetit të Romës aq fort, saqë romakëve u thoshte: «*Gjeta një qytet me tulla kur erdha, por po ua kthej atë me mermer.*»

E nuk është e vështirë edhe të kuptohet se si ka mundësi që senati i Romës vendosi që t'i jepte atij edhe titullin August, që do të thotë Hyjnor, duke e pranuar atë jo vetëm si autoritetin më të lartë civil të perandorisë, por edhe si autoritetin më të lartë fetar. Në ambicien e tij për të imituar sunduesit e lindjes, e sidomos ata të Egjiptit, shumë lehtë ky njeri i mbushur me egoizëm duhet t'ua ketë blerë apo imponuar këtë dëshirë senatorëve servilë e oportunistë.

E pra në këtë kohë, kur ky njeri tashmë e shihte veten deri edhe si një perëndi e gjallë mbi tokë, që kishte ndërmarrë një rendje të çmendur ndaj pushtetit e pasurisë, që me luftëra e me vrasje kishte futur në botën e asaj kohe një rend të ri botëror, krejtësisht të përqendruar në duart e veta, lindi Jezusi, Ai që është vërtetë Biri i Hyjit. Dhe ne e dimë se Jezusi nuk lindi në një pallat luksoz, por në një stallë të qytetit të vogël të Betlehemit, qytet ku Zojës së Bekuar dhe Jozefit i ishte dashur të

shkonin për shkak të atij urdhri të komplikuar që pikërisht Çezar Augusti kishte dhënë në lidhje me regjistrimin e popullsisë së perandorisë së tij. E, kur e dimë se regjistrimet aso kohe mbretërit i bënë kryesisht për të llogaritur sa taksa e sa ushtarë mund të siguroheshin brenda territorit ku sundonin, e kuptojmë se sa fort ndryshonte mënyra e të arsyetuarit e Birit të vërtetë të Hyjit nga mënyra e të arsyetuarit të Çezar Augustit, kësaj hyjnie të rreme që ndërkaq mbi tokë po mburrej me shkëlqimin që i kishte siguruar vetes me vrasje e me grabitje.

E, po natën e Krishtlindjes, do të dëgjojmë edhe se si Engjëlli i Zotit iu shfaq pikërisht disa barinjve për t'ua lajmëruar lindjen e Birit të Hyjit. Pra jo perandorit, jo mbretërve, jo guvernatorëve, jo senatorëve, por barinjve që me mundime po kalonin natën jashtë për të ruajtur grigjat e tyre. Lindja e Birit të Hyjit, Atij që nga i pasur kishte zgjedhur të bëhej i varfër, po u shpallej pikërisht atyre njerëz të cilët kishin përfunduar në varfëri për shkak të dikujt që nuk po ngopej me para e me famë.

Janë në Besëlidhjen e Vjetër disa rreshta shumë domethënës që thonë: «Zoti ia ul kreninë madhështorit e i ndihmon njeriut të përvujtë» (Jb 22, 29); «Mos ia ki lakmi njeriut të padrejtë dhe assesi mos i ndiq udhët e tij. Sepse Zotit i neveritet çdo i padrejtë dhe ai bën shoqëri me njerëz të ndershëm... Ai përqesh përqeshësit, kurse të butëve u jep përkrahje.» (Fu 3, 31-32.34). Duhet t'u kenë pëlqyer vërtetë shumë këta rreshta të krishterëve të parë, sepse pjesërisht ata i gjejmë të parafrazuar disa herë edhe në Besëlidhjen e Re. Shën Pjetri shkruan: «Vishuni me përvujtëri, sepse Hyji u kundërshton madhështorëve, kurse të përvujtëve u jep hirin» (1Pjt 5, 5). E Shën Jakobi gjithashtu nuk ngurron të thotë: «Hyji u kundërshton krenarëve, kurse të përvujtëve u jep hirin. Afrohuni Hyjit edhe Ai do t'ju afrohet juve! Pastroni duart, o mëkatarë! Pastroni zemrat, o njerëz dy mendjesh!... Përluni para Hyjit dhe Ai do t'ju lartësojë!» (Jak 4, 6-8.10).

Përvujtëria e thjeshtësia janë kuptuar menjëherë nga të krishterët si të vetmet mjete efikase për t'ju hapur përvujtërisë dhe thjeshtësisë së Atij Hyji të Vërtetë që erdhi në mesin tonë, për të na pasuruar të gjithëve me varfërinë e tij. Prandaj do të ishte gabim i madh sikur krishterimi të shmangej, qoftë edhe për arsye të larta e të fisshme, nga përvujtëria e thjeshtësia, të cilat në fakt ishin edhe të vetmet virtyte që lejuan afrimin e barinjve me Shëlbuesin e sapolindur në varfëri e thjeshtësi, i rrethuar ndërkaq nga ngrohtësia e dy njerëzve – Zoja e Bekuar e Shën Jozefi – të cilët me fe të përvuajtur e të thjeshtë i ishin hapur plot dashuri pranisë së Tij të mistershme.

E Jezusi vetë do ta kalonte jetën plot thjeshtësi e përvujtëri, duke predikuar vetëm sundimin e dashurisë e të vërtetës, shumë ndryshe nga mbretërit e kësaj botë të sunduan e sundojnë me forcën e urrejtjes e të mashtrimit. «Mbretëria ime nuk është e kësaj bote» (Gjn 18, 36) i tha Jezusi Pilatit, i cili ndërkaq nuk po ia kuptonte logjikën këtyre fjalëve e, pikërisht për këtë arsye, dha urdher që Jezusin ta kryqëzonin edhe pse pak më përpara kishte thënë: «Unë nuk gjej në të kurrfarë faji» (Gjn 19, 4).

Me ngjalljen e Tij Jezusi na ka bërë të kuptojmë se për çfarë lloj mbretërie e kishte fjalën. Po fliste për Mbretërinë jetës së amshuar me Hyjin, pranisë së të cilit i hapemi qysh në këtë jetë me përvujtëri, thjeshtësi e dashuri. Prandaj mund të thuhet pa frikë se, ata që besojnë te jeta e amshuar me Hyjin, edhe këtë botë e bëjnë më të bukur, sepse e mbushin me vlera e me kuptim. Thoshte më të drejtë Shën Augustini, kur i referohej ndryshimit mes perandorisë së Romës, me makinerinë e vrasjeve e luftërave që ajo kishte përdorur vazhdimisht, dhe Perandorisë së Dashurisë që Jezusi ka shpallur në botë: «Dy lloj dashurish kanë krijuar dy lloje qytetesh: qyteti tokësor krijoi dashurinë për vetveten aq sa të përçmohet Hyji, qyteti qiellor krijoi dashurinë për Hyjit aq sa të përçmohet vetvetja.»

Sa keq do të ishte sikur në fund të jetës së vet njeriu që ka jetuar pa Zotin dhe pa shpresën që Ai jep, të mos ketë arritur të gjejë një kuptim për jetën e vet, përveç se ta shohë atë si një shfaqje të cilës i erdhi fundi. Me sa duke kështu i ndodhi edhe Çezar Augustit të madh, me gjithë paratë që kishte. Janë bërë të famshme fjalët që ai u tha të pranishmëve pak para së të vdiste: «Komedia mbaroi. Duartrokitni!».

E sa e trishtë është kur ne e dimë shumë mirë se aty, në fakt, nuk po bëhej fjalë vetëm për komedi, por për një tragjikomedi që të bën të qeshësh e të qash njëherësh me fudullëkun e saj mizor.

Por, barinjve dhe neve, natën e Lindjes së Krishtit, na shpallen fjalët hareshme të Engjëllit: «Mos kini frikë! Ja, unë po ju sjell një lajm të mirë: gëzim të madh për mbarë popullin! Sot, në qytetin e Davidit ju lindi Shëlbuesi – Krishti Zot.» (Lk 2, 10-11). Ky «Lajm i mirë», «Ungjill», për të cilin flet Engjëlli – i cili nuk mund të blihet me para, por të cilit mund t'i hapemi vetëm me dashuri e përvujtëri – e mbushtë zemrën tonë me atë paqe dhe gëzim të cilin nuk mund ta mposhtin as të fortët e kësaj bote e as vdekja.

Dom Dritan Ndoci

Moter Marjeta Gjoka

Punëtore e Vogel e Zemrave të Shenjta

MARIA E HAPUR NDAJ PLANIT TË HYJIT

«Në fillim ishte Fjala e Fjala ishte në Hyjin e Fjala ishte Hyj» (Gjn 1, 1).

Përballë vajzës së Nazaretit e cila zgjidhet nga Hyji lirisht për të qenë nëna e Birit të Tij, heshtojnë shpjegimet njerëzore. Hyji bën një zgjedhje të lirë ku njeriu vendoset para një pyetjeje, përse pikërisht Maria është zgjedhur nga Hyji? Njerëzisht kjo zgjedhje duket e pa kuptueshme. Zakonisht për të realizuar disa gjëra të rëndësishme zgjidhen njerëz prestigjioz dhe të aftë. Në këtë rast Hyji na manifeston logjikën e Tij e cila është tjetër nga logjika njerëzore. Nga ana tjetër, për të realizuar gjëra të mëdha, Zoti i drejtohet me dashuri një vajze të varfër nga një qytet i errët dhe i përbuzur. Aq më tepër, fakti i të qenit grua sigurisht që nuk e vendos Marinë në një pozicion prestigji, duke pasur parasysh inferioritetin e përgjithshëm të njohur për gratë në botën e lashtë. Pikërisht për shkak të kësaj gjendjeje të saj modeste, Maria ilustron konkretisht zgjedhjen e lirë hyjnore të të varfërve dhe të dobëtëve sipas fjalës së Jakobit. «A nuk i zgjodhi Hyji ata që për sy të botës janë skamnorë për t'i bërë të pasur në fe dhe trashigimtarë të Mbretërisë që ua ka premtuar atyre që e duan?» (Jak 2, 5). Tek ajo vihet në pah paradoksi i shpëtimit (krh.

Ur 5, 2), «Por, Hyji zgjodhi të marrët në sy të botës për t'i turpëruar të mençurit dhe të dobëtët në sy të botës i zgjodhi Hyji, për t'i turpëruar të fortët; dhe jo bujarët e botës e të përbuzurit i zgjodhi Hyji, mu edhe ata që nuk janë, që t'i asgjësojë ata që janë, në mënyrë që asnjë njeri të mos mburret para Hyjit» (1 Kor 1, 27-29). Veprimi i çuditshëm i Zotit tenton ta çlirojë njeriun nga vetë-mjaftueshmëria dhe krenaria, të cilin e bëjnë atë të papërshtatshëm për të bashkëpunuar me të. Përkundrazi, Maria është «shërbëtore e Zotit» (Lk 1, 38) dhe për këtë arsye është e aftë për të bashkëpunuar me Zotin, duke kaluar nga parëndësia në një mision shpëtues. Në Marinë, një grua e varfër dhe e thjeshtë, Zoti kreu ndërhyrjen përfundimtare të shpëtimit: mishërimin. Por kjo do të thotë, që Zoti e respektonte atë që përbën krijesat që ai krijoi, në veçanti lirinë e personave njerëzor. Kështu vepron Zoti me Marinë kur Ai e pyet përmes Engjëllit Gabriel, e trajton atë si një person të lirë dhe të përgjegjshëm, duke i kërkuar asaj që ta pranojë propozimin të tij. Maria dëgjon, reflekton dhe kërkon një shtesë drite dhe më në fund pranon (krh. Lk 1, 26-38). Maria,

gruaja që hyn në dialog me Zotin, jep pëlqimin e saj aktiv dhe të përgjegjshëm, bëhet një imazh i gjallë dhe prototipi i rolit njerëzor në historinë e shpëtimit. Ajo tregon antropologjinë teologjike që rrjedh nga e gjithë Bibla, njeriu, nën shtytjen e thirrjes dhe hirit të Zotit, përgjigjet lirisht me bindje ndaj besimit. Në dritën e “po-së” së Marisë, shfaqet struktura themelore e Besëlidhjes së Vjetër. Nuk është vetëm një fjalë e thënë nga Zoti, por edhe një përgjigje nga njeriu, pasi çdo veprim apo fjalë e Zotit synon të shkaktojë një reagim tek njeriu. Me fjalë të tjera, historia e shpëtimit është një ngjarje dialoguese, në të cilën përgjigja njerëzore përbën një pjesë të bërthamës qendrore të teologjisë. Kjo përgjigje njerëzore mund të jetë negative ose pozitive. Në fakt, njeriu mund të refuzojë t'i përgjigjet Zotit, ai mund ta kundërshtojë atë dhe të mos e nderojë atë, ai mund ta mohojë atë dhe ta përçmojë fjalën e tij. Drama e madhe e historisë së Izraelit lindi nga refuzimi i Zotit.

Nga ana tjetër tek Maria, përgjigja njerëzore është shembullore e cila modulohet në fjalë, veprime dhe meditim. Maria deklaroi disponueshmërinë e saj ndaj Zotit dhe shpërthen duke i dhënë lavdi Zotit (krh. Lk 1, 38; Lk 1, 46-55). Ajo është besnike ndaj ligjeve të kultit, tregon qartë se e ka asimiluar shpirtërimin e të varfërve të Zotit (krh. Lk 1, 38. 46-55), dhe e kryen punën e saj amnore ndaj Jezusit me dashuri dhe përgjegjësi (krh. Lk 2, 7. 48; Mt 2, 13-14. 20-21). Gjithashtu ajo mediton në zemrën e saj për ngjarjet që i kanë ndodhur për të depërtuar në kuptimin e tyre (krh. Lk 2, 19.51). Duhet të qartësohemi se Hyji në të gjithë historinë e shpëtimit shumë herë i është drejtuar një personi por gjithmonë me një qëllim të qartë, që është për të pasur një relacion me bashkësinë, dhe në popullin e përzgjedhur shikohet një lëvizje e dyfishtë, përqendrimi në person për mirësinë e bashkësisë. Maria është një shembull i qartë i këtij ligji historik shpëtimtar, në fakt, ajo ndodhet në kufirin midis Besëlidhjes së vjetër dhe të Re-së. Me Marinë sinagoga bëhet Kishë, gjithashtu me bijen sublime të Sionit, pas pritjes së gjatë të premtimit, kohët plotësohen dhe vendoset një ekonomi e re (krh. *Lumen Gentium* 55). Fakti që Maria është e bija e Sionit jo vetëm që tregon përkatësinë e saj ndaj popullit të Izraelit, por përbën personifikimin e saj. Ajo përfaqëson një element të zhvillimit të historisë së shpëtimit sipas parimit jashtëzakonisht teologjik, atë të zgjedhjes së një pakice për Shëlbimin e tërësisë, në të vërtetë të reduktimit progresiv në një person të vetëm për shpëtimin e të gjithëve. Pjesa tjetër e Izraelit është përqendruar te Maria përpara se të arrijë përsosmërinë e saj në Krishtin që kryen misionin e shërbëtorit të Hyjit dhe të birin e njeriut. Maria përmbush misionin e dyfishtë të popullit të Izraelit, gjeneron Mesinë dhe e mirëpret me besim. Prej saj fillon lëvizja nga uniteti në pluralitet, pra nga personi i

saj tek asamblea e të krishterëve, të bashkuar me radhë në Krishtin. Maria është me të vërtetë e krishtera e parë, pasi e ka mirëpritur Birin e Hyjit në trup dhe në zemrën e saj. Besimi i Marisë tregon vlerën e pamasë që i atribuohet tani individit, shpëtimi vjen në takimin efektiv personal me personin e Jezusit dhe Maria përparon në këtë Besim dhe vazhdon në të derisa ajo përmendet shprehimisht si një anëtare e pagabueshme e bashkësisë së krishterë (krh. Vap 1, 14).

Udhët e Hyjit realizohen nëpërmjet Marisë

Ligji i mishërimit është një qenie që është shpirt i mishëruar në materie, është e përshtatshme që shpëtimi të ofrohet nga Zoti nëpërmjet mishërimit. Pa dyshim, Zoti në lirinë e tij sovranë mund të kishte zgjedhur shumë mënyra për të komunikuar me njerëzit, duke mos përjashtuar atë të një zbulimi të drejtpërdrejtë shpirtëror. Megjithatë, ai donte të merrte parasysh përbërjen trupore-shpirtërore të njeriut, i cili ngjitet në përsosmëritë e padukshme të Hyjit nëpërmjet veprave që bën (krh. Rom 1, 20). Zoti përshtatet dhe pajtohet me të vërtetën e njeriut duke e marrë gjendjen njerëzore-trupore dhe duke e bërë trupin gur themeli të shpëtimit. Tani është e lehtë të shihet se si Maria i përket statusit të mishërimit, si garantuese e njerëzimit të vërtetë dhe trupor të Fjalës së mishëruar. Mendimi patristik nuk lë asnjë dyshim për këtë temë, Nëna e Jezusit është themeli i të gjithë ekonomisë shpëtuese, pasi realizmi i shëlbimit varet nga njohja e realitetit të saj historik dhe amësisë së saj. Përkundër të gjitha konsideratave të ëmbla, kundër realitetit të mishërimit dhe kundër kulturës heleniste, të cilët ishin alergjik ndaj materies, amësia e Marisë përbën provë ose më mirë bëhet shenjë e qartë se Fjala e amshuar u bë me të vërtetë njeri.

Duke bërë që të hyjë Fjala në ekzistencën trupore, Maria e vendos atë në historinë e njerëzimit. Kjo ndodh në rrafshin biologjik dhe të lidhjes familjare, por edhe në nivelin social të ndërlidhjeve personale dhe jetës komunitare në dimensionet historike, fetare, sociale, juridike dhe ekonomike. Me një fjalë, me mishërim Biri i Zotit merr kulturën hebraike në të gjithë shtrirjen e saj. Ky supozim interpretohet nga Shën Pali si *kenosis*, pra kalimi nga një ekzistencë e pasur me vlera hyjnore në një gjendje varfërie dhe heqje dorë nga nderimet dhe privilegjet (krh. 2 Kor 8, 9; Fil 2, 6-7). Kësaj i përket fakti se Jezusi lindi nga një grua, e lindur sipas ligjit (krh. Gal 4, 4). *Kenosi* i Krishtit kalon përmes Marisë, e cila bëhet shprehje e parimit të uljes së mëtejshme, si origjina e atij trupi përmes të cilit ai i përshtatet një kulture të caktuar hebraike të dominuar nga Ligji. Megjithatë, trupi nuk ka vetëm vlerën negative të kalueshmërisë dhe dobësisë, të nënshtrimit ndaj ligjit dhe pasojave historike të mëkatit. Nëse është e hapur

ndaj Zotit, ajo bëhet një mjedis hiri dhe një kusht thelbësor për shëlbim. Elizabeta shpall bekimin e krahorit të Marisë (krh. Lk 1, 42), ndërsa Jezusi e shëlbbon njerëzimin nëpërmjet gjakut dhe trupit të tij të ofruar si flijim (krh. Rom 3, 25; 8, 3; Heb 1, 4; 2, 9, 14). Maria është në origjinën e këtij trupi, jo vetëm në aspektin e saj kenotik, por edhe në aspektin e saj pozitiv të zbulesës së lavdisë hyjnore (krh. Gjn 1, 14), që hyn në botë dhe të një vendimi të respektimit të lirë të planit të Atit dhe ndërmjetësimit të shpëtimit. Për sa kohë të njihet Maria si nëna e Jezusit, besimi i lashtë në Jezusin që erdhi në mish do të mbetet, i cili përbën një kriter për dallimin e besimtarëve autentik (krh. 1 Gjn 1, 14), shprehej në mënyrë përkatëse Von Balthasar, po të vinte Krishti i shkëputur me mjeshtëri nga Nëna ose Kisha e tij, ai do të humbiste zotërimin e tij historik në devotshmërinë e krishterë, duke u bërë diçka abstrakte, një aerolit i rënë nga qielli për t'u kthyer menjëherë lart pa zënë rrënjë në traditën e kaluar dhe të ardhshme të njerzimit. Pasoja e ligjit të respektit për natyrën dhe për Mishërimin është ligji i sakramentalitetit. Kjo vlen edhe për Marinë, e cila bëhet me mishërimin sakrament dhe shenjë e ndjeshme që zbulon por në të njëjtën kohë e fsheh Fjalën e Hyjit të bërë njeri. E njëjta gjë u shfaq edhe Elizabetës, e cila e shndritur nga Shpirti Shenjtë në të percepton praninë e Zotit (krh. Lk 1, 41-43). Maria ka një karakter sakramental si një tip Kise, në kuptimin që tek ajo gjejmë një përfaqësim të shquar të thelbit teologjik të Kishës, Nusja Besnike që i thotë çdo ditë “po” me dashuri Krishtit Zot. Maria na zbulon planin e Hyjit, i cili synon të përmirësojë sakramentalitetin e Krijimit duke e bërë një realitet secilin prej sakramenteve të tij, domethënë një realitet ndërmjetësues të takimit me të.

Krishti Njeri – Zot, në personin e tij përmbushet plani Hyjnor

Pasi vërejtëm më sipër se si udhët e Hyjit realizohen nëpërmjet Virgjëres Mari, një vajzë e thjeshtë dhe krejtësisht e hapur ndaj planit Hyjnor e cila bën të mundur që Hyji të vijë në botë e të veprojë në historinë e njerëzimit. Tani të kërkojmë të kuptojmë qëllimin e ardhjes së Zotit në mesin tonë.

Krishti kuptohet si hiri suprem i Hyjit, si *gratia unionis*. Përkundrazi, qëllimi i gjithë hirit të Zotit përmbushet nëpërmjet tij, domethënë lartësimi i tij është bashkimi i krijesës me Zotin. Qëllimi parësor që Zoti bashkon në çdo veprimtari hiri, nderin dhe lavdinë e tij të pafundme, e gjejmë zbatimin më të plotë, të denjë për madhështinë e tij, tek njeriu i tij i krijuar, njeriu ideal, Krishti. Megjithatë, qëllimi dytësor i hirit nuk është inferior, komunikimi i tij ndaj krijesës është për të çuar atë në bashkim me Zotin. Çdo hir është nga natyra e tij, dashuri komunikuese e Zotit dhe ka në vetvete prirjen për të

lidhur dhe bashkuar krijesën me Zotin. Ky parim themelor i ekonomisë hyjnore e gjeti veprimin e tij më të spikatur në Krishtin. Njerëzimi i Krishtit merr në *gratia unionis*, nga bashkimi hipostatik, hirin më të lartë që Zoti mund të jepte, pra vetë Zotin, kështu që Krishti ishte bashkimi më intim që mund të imagjinohej me jetën e Zotit dhe të vetë Zotit. Ky bashkim i hirit të *Logos* me natyrën njerëzore është i pazgjidhshëm, ai e udhëheq Krishtin në jetën e tij tokësore, derisa natyra njerëzore u shndërrua në pjesëmarrjen e shkëlqimit hyjnor të *Logos*, ashtu si natyra e Krishtit të lavdishëm, hyri në lavdinë e Trinisë së Shenjtë.

Personi i Krishtit ishte përfundimisht realizimi ideal i jetës shpëtuese të ekonomisë së Hyjit. Saqë *ex parte Dei* ishte si komunikimi më i lartë i hirit të Zotit ndaj krijesës, ishte në mishërimin e *Logos*, ashtu edhe *ex parte hominis* që është aspirata për Hyjin dhe për njerëzimin e Krishtit i mbushur me hir, dhe prirja e natyrshme e çdo hiri që ka për ta sjellë krijesën në zotërimin e parë të Hyjit, e gjithë kjo gjeti përmbushje të përsosur në Krishtin, sepse në jetën e tij tokësore në shndërrimin dhe ekzaltimin e tij, arriti edhe qëllimin suprem. Në Krishtin, Hyji tregon planin që kishte për njerëzimin që ta shpetonte. Ishte rruga, tipi ideal sigurisht i përsosmërisë së paarritshme të rrugës së shpëtimit të çdo njeriu për t'u shëlbuar. Ajo që Zoti arriti dhe Krishti ndoqi në natyrën e tij njerëzore ishte një parathënie e lartë dhe ideale e asaj që Hyji donte të çdo njeri, dhe donte që çdo njeri të përmbushte. Së pari hiri që zbret nga Zoti te njerëzit për t'u shëlbuar, më pas udhëtimi tokësor i njeriut që i shërben Zotit në jetën e tij, i shenjtëruar dhe në të njëjtën kohë i ngjan Zotit nëpërmjet hirit, së fundi bashkimi i njeriut me Zotin në arritjen e qëllimit përfundimtar për mes njeriut i shndërruar në zotërimin e plotë të Hyjit. Ai është jeta (krh. Gjn 3, 13), Zoti që përkulet dhe zbret që njeriu të ngjitet tek Ai. Rruga e vërtetë e dashurisë së Zotit, e Zotit-njeri. Në rrugën e hirit, pra të Krishtit, përfaqësohet rruga e shpëtimit të çdo njeriu. Vetë Zoti e zbuloi me Shkrimin Shenjtë, në fillim ishte Fjala dhe Fjala ishte me Hyjin dhe Fjala u bë njeri, atyre që e pritën Ai u dha fuqinë të bëhen bij të Hyjit, të lindur nga Hyji (krh. Gjn 1, 1-14). Ose në shkrimet e Shën Palit, Jezu Krishti, i cili duke qenë me natyrë Hyjnore e asgjësoi vetveten, duke u bërë i bindur deri në vdekje, prandaj Zoti e lartësoi duke i dhënë një emër që është mbi të gjithë emrat (krh. Fil 2, 5-9). Pasi Hyji na ka dhuruar hirin të jemi bijtë e tij edhe ne si bijë në Birin mund të mësojmë të sodisim, imitojmë dhe dëshmojmë të njëjtat ndjenja që janë në Krishtin Jezus, dashurinë vëllazërore, përvujtërinë, mëshiren, faljen, paqen, butësinë etj, është kështu që mund ta mirëpresim Jezusin në zemren tonë dhe të jetojmë si të krishterë të vërtetë.

DASHURIA NDAJ ZOTIT DHE ATDHEUT

Deklaratë e KISH për fenomenin e shpopullimit të Shqipërisë

Shkodër, 04/11/2022

Ne Ipeshkvijtë e Shqipërisë, të mbledhur në Asamblenë e zakonshme të Konferencës Ipeshkvore, mbajtur në Tiranë më 25-26 tetor 2022, mes argumenteve më me interes që i përkasin Kishës Katolike dhe popullit tonë aq të dashur shqiptar, kemi trajtuar edhe problemin e dhimbshëm të shpopullimit që po i shkaktohet në mënyrë dramatike vendit tonë.

Duke vlerësuar situatën e rëndë në të cilën ndodhemi, kemi vendosur të mos heshtim, duke ngritur zërin tonë në mënyrë që të dëgjohet nga organet kompetente shtetërore dhe nga populli ynë. Kjo bëhet me qëllim që të gjejmë rrugë për t'i vendosur fre këtij fenomeni, i cili, në disa raste, shfaqet edhe në forma të paligjshme, forma pas të cilave fshihen edhe raste tragjike. Pas çdo personi apo familje që përpiqet të emigrojë, ekziston rreziku i trafikimit të qenieve njerëzore nga grupet e ndryshme të strukturuar kriminale dhe përdorimi i tyre për qëllime po kriminale jashtë vendit.

Situata është e qartë në sytë e të gjithëve. Këtë na e konfirmon puna baritore e motrave dhe meshtarëve, si edhe dëgjimi i besimtarëve tanë, të cilët në mënyrë dramatike na rrëfejnë se si familje të tëra preferojnë të emigrojnë prej frikës se nuk mund t'u garantojnë një të ardhme të sigurt fëmijëve të tyre e se shumë prej tyre kanë humbur shpresën për të jetuar në Shqipëri. Në këtë mënyrë kemi një boshatisje totale të strukturave shkollore në zonat rurale (kjo d.m.th. një të ardhme pa të rinj) dhe mungesën e atyre që mund të quhen profesionet më të çmueshme për zhvillimin shoqëror dhe ekonomik të vendit tonë, siç është personeli shëndetësor, arsimor dhe profesione të ndryshme.

Me anë të këtij akti denoncimi i drejtohem mbi të

gjitha klasës politike të vendit në mënyrë që ky problem të trajtohet me përparësinë më të madhe. Duke parë një situatë të tillë dramatike, na vjen të pyesim: Vendi i lënë bosh nga shqiptarët që emigrojnë, kujt do t'i mbesë? Kujt jemi duke ia dorëzuar këtë tokë? Cili është projekti për të ardhmen e këtij vendi? E gjithë kjo pasuri që gjendet në këtë tokë, në duart e kujt do të jetë? Nëse jemi demokraci nuk duhet të kemi frikë t'u përgjigjemi me kurajo këtyre pyetjeve të drejta dhe legjitime të qytetarëve tanë.

Është më tepër se evidente nevoja e ndërmarrjes së politikave të drejta dhe koordinimi i të gjithë faktorëve shoqërorë të vendit, për një dialog i cili sjell zgjidhjet e duhura. Nga ana jonë si Kishë Katolike, shprehim gatishmërinë e plotë për të kontribuar në këtë dialog si palë ndërmjetëse mes organizmave shtetëror. Po ashtu, jemi të gatshëm që të shpalosim sugjerime e projekte për këtë qëllim.

Në fund jemi të vetëdijshëm që përgjegjësitë nuk janë vetëm të atyre që udhëheqin vendin, nxisim të gjithë shqiptarët për një shqyrtim të thellë të ndërgjegjes për të kuptuar që fatet e vendit tonë varen prej zemrës dhe mendjes së gjithësecilit.

Jemi të gjithë bashkëpërgjegjës, secili sipas pjesës që i takon, në funksionimin pozitiv ose negativ të jetës sociale të Shqipërisë. Askush nuk mund t'i delegojë të ardhmen e vet një sistemi politik as iluzionit të një jete më të mirë diku tjetër.

Sot, ndërsa përkujtojmë 32 vjetorin e Meshës së parë dhe në Vigjilien e festës së Martireve të Shqipërisë, propozojmë shembullin e tyre të dashurisë për atdheun si modelin për t'u ndjekur dhe imituar. Pikërisht dashuria ndaj Zotit dhe atdheut, që ishte vendi ku provania hyjnore i vendosi për të jetuar e vepruar, duke dhënë

kontributin e tyre në bashkëpunim me veprën e Krijuesit, i shtyu ata të japin jetën e tyre.

Të gjithë atyre i besojmë ndërmjetësinë pranë Hyjit, bekimin e të cilit e thërrasim për këtë popull që duam me dashuri të sinqertë dhe të pakushtëzuar.

**Imzot
Angelo Massafra
OFM,**

*Arqipeshkëv Metropolit
i Shkodër-Pult,
President i Konferencës
Ipeshkvore të Shqipërisë*

KISHA NË EVROPË NË RRUGËTIMIN SINODAL

Pragë, nga data 5 deri më 12 shkurt 2023, Asambleja sinodale kontinentale

Përfundoi sot Asambleja plenare e CCEE-së, dy ditë takimesh *online* për të diskutuar mbi situatën aktuale në Ukrainë dhe për të punuar për përgatitjen e Asamblesë sinodale kontinentale, e cila do të mbahet në Pragë nga data 5 deri më 12 shkurt 2023.

Pjesëmarrësit në Asamblenë kishtarë janë pak më shumë se 200. Kjo Asamble do të zhvillohet në kryeqytetin e Republikës Çeke: 156 do të jenë delegatë të Konferencave ipeshkvore; çdo delegacion kombëtar do të përbëhet nga Kryetari i Konferencës ipeshkvore dhe 3 delegatë të tjerë; 44 do të jenë mysafirët e ftuar drejtpërdrejt nga

dëshmuar Paqen dhe për ta rikthyer atë aty ku është nëpërkëmbur. Armët tona janë të lashta dhe gjithmonë të reja: lutja, dialogu, ndihma humanitare, solidariteti me viktimat e agresionit dhe shtypjes”.

Përditësimi mbi situatën në Ukrainë u bë nga Shkëlqesia e Tij Imzot Visvaldas Kulbokas, *Nunc Apostolik në Ukrainë*.

Afërsia e Kishës në Evropë me ipeshkvijtë ukrainas të pranishëm në takim dhe, nëpërmjet tyre, me mbarë popullin ukrainas, u shpreh nga Shkëlqesia e Tij Imzot Gintaras Grušas, *Arqipeshkëv i Vilniusit dhe Presidenti i CCEE-së*,

Presidenca e CCEE-së, si eksponentë të realiteteve kishtarë më përfaqësuese në nivel evropian. Çdo Konferencë ipeshkvore mund të zgjedhë edhe 10 delegatë të tjerë që do të marrin pjesë në punimet *online*.

Eminenca e Tij Kard. *Marc Ouellet*, *Prefekt i Dikasterit për Ipeshkvijtë*, hapi punimet e Asamblesë Plenare. Fjalimi i tij filloi “duke bashkëndarë 'klithmën e Paqes' që u lartësua në qiell nga Koloseu i Romës, nga takimi ndërjetar i lutjes i organizuar nga Komuniteti *San Egidio* dhe i përfunduar nga Papa Françesku të martën më 25 tetor”. Dhe ka vazhduar duke ripohuar angazhimin e barinjve të Kishës katolike në Evropë “për të

në fillim të fjalimit të tij: “në këtë moment kaq të vështirë për krejt Evropën, zemrat tona janë të drejtuara kah Ukraina: u kërkojmë Përgjegjësve të kombeve që ta ndalojnë luftën; t'i themi mjaft gjithë kësaj vuajtjeje dhe spirales së dhunës, të shkatërrimit dhe të vdekjes në të cilën është shtrënguar populli ukrainas. Së bashku me Papa Françeskun kërkojmë paqe”.

Në fjalën e tij ai kujtoi disa nga nismat e zhvilluara nga CCEE-ja gjatë vitit 2022: Edicioni i tretë i Ditëve Sociale Katolike Evropiane, organizuar në bashkëpunim me COMECE-në dhe Konferencën Ipeshkvore Sllovaqe, mbajtur në Bratislavë nga data 17 deri më 20 mars; takimet e

natyrës ekumenike me Konferencën Evropiane të Kishave (CEC); bashkëpunimi me Organizmat e tjerë ipeshkvorë kontinentalë.

“Në homilinë e meshës për 60-vjetorin e fillimit të Konkilit II Ekumenik të Vatikanit, Papa Françesku bënte ftesë që ta 'rizbulojmë Konkilin për t'i rikthyer primatin Hyjit, thelbësorës'. Ai na ka kujtuar se Konkili 'i tregon Kishës rrugën që e bën atë të kthehet në burimet e dashurisë së parë, për të rizbuluar në skamjet e saj shenjtërinë e Hyjit'. Së fundi, i kërkoi Hyjit që 'të na lirojë nga mendjemadhësia e vetëmjaftueshmërisë', 'të na nxjerrë jashtë rrethit të vetëreferizmit', 'të na çlirojë nga artifica djallëzore e polarizimeve, nga 'izmat'. Besoj - tha Presidenti Grušas – se këto janë tregues të vyer për sinodin që po përfjetojmë dhe për fazën kontinentale”.

Së fundi, në lidhje me Fazën Kontinentale të Sinodit, ai përsëriti se “objektivi i Fazës Kontinentale është 'formulimi më me përpikëri i pyetjeve të hapura, duke dhënë detaje dhe duke thelluar më mirë intuitat që vijnë nga Kishat vendore, tani në një perspektivë kontinentale'. Në këtë gjë, ne do të ndihmohemi nga Dokumenti për Fazën Kontinentale (DTC), fryt i 'një reflektimi të kujdesshëm mbi sintezat e të gjitha Konferencave ipeshkvore, si dhe të Kishave lindore, dhe të realiteteve të tilla si Institutet rregulltare, lëvizjet laike' (*FAQ Continental Stage*)”.

“Për përmbledhjet e siguruara nga 112 konferencat ipeshkvore (nga 114), të të 15 Kishave katolike lindore, të 17 dikastereve romake, të eprorëve të urdhrave dhe kongregatave rregulltare, të lëvizjeve dhe shoqatave të ndryshme laike”, foli Eminenca e Tij Kard. Jean-Claude Hollerich, *Zëvendës President i CCEE-së dhe Relator i përgjithshëm i Sinodit*, i cili i përkufizoi ato si “një pasqyrim i vërtetë i asaj që Konferencat ipeshkvore kanë dërguar, një pasqyrim i rezultatit të mbledhjes shpirtërore të popullit të Hyjit”. Dhe shtoi: “Ky dokument, prandaj, nuk është një shkrim që del nga shkrimet teologjike, por është fryt i një sinodaliteti të jetuar, një dimension i jetës së Kishës. Kemi pasur mundësinë të konstatojmë se Shpirti Shenjt është në veprim. Kemi pasur mundësinë të përfjetojmë dinjitetin tonë të përbashkët si të krishterë, të rrënjësuar në pagëzim. Pagëzimi ... burimi i krejt jetës së krishterë, pagëzimi, rrënja e bashkimit, rrënja e pjesëmarrjes, na ndihmon që ta jetojmë misionin e vetëm të Kishës”.

Dokumenti për Fazën Kontinentale, menjëherë pas Konferencës për Shtyp në Vatikan, u paraqit nga Eminenca e Tij Kard. Mario Grech, *Sekretar i*

përgjithshëm i Sinodit: “Mund të them se Dokumenti është një rikthim besnik i përmbledhjeve. Puna e grupit të ekspertëve është e karakterizuar nga ndershmëria intelektuale: siç mund ta verifikoni, nuk ka reflektime teorike mbi sinodalitetin, por rimarrje të zërit të Kishave. Për të gjithë ne ka qenë një surprizë të dëgjojmë se si, pavarësisht dallimit të ndjeshmërive, Populli i shenjtë i Hyjit bashkohet në atë pikë ku kërkon një ripërtëritje të thellë të Kishës. Hyrja e Dokumentit ofron kriteret për leximin e tekstit; ikona biblike tregojnë perspektivën që po i hapet Kishës me rrugëtimin sinodal – zgjerimi i tendës! –; përfundimi shpjegon hapat e ardhshëm për fazën kontinentale. Zhvillimi përshkruhet me saktësi”.

Paraqitja u pasua nga një rrahje mendimesh midis Presidentëve të Konferencave Ipeshkvore: u ripohua rëndësia e dëgjimit dhe dialogut si metodë e veprimit kishtar; ripërtëritja e thellë e Kishës e kërkuar nga populli i shenjtë i Hyjit; qendësia e sinodalitetit; modalitetet e pjesëmarrjes në takimin e Pragës.

Gjatë punimeve të Asamblesë plenare janë zgjedhur Presidentët e rinj të Komisioneve të CCEE-së:

- Shkëlqesia e Tij Imzot Zbignevs Stankevics, *Arqipeshkëv i Rigës në Letoni*, u zgjodh, për një mandat të dytë, President i Komisionit për Ungjillëzimin dhe Kulturën;

- Shkëlqesia e Tij Imzot Leo Cushley, *Arqipeshkëv i Shën Andresë dhe Edinburgut në Skoci*, u zgjodh, për një mandat të dytë, President i Komisionit Familja dhe Jeta;

- Shkëlqesia e Tij Imzot Claudio Giuliadori, *Asistent i Përgjithshëm Kishtar i Universitetit Katolik të Zembrës së Shenjtë (Sacro Cuore), Itali*, u zgjodh President i Komisionit Rinor;

- Shkëlqesia e Tij Imzot Bohdan Dzyurakh, *Eksark Apostolik për besimtarët ukrainas të ritit bizantin rezidentë në Gjermani dhe Skandinavi*, Ukrainë, u zgjodh President i Komisionit Baritor social.

U zgjodhën edhe anëtarët e Komisionit të Financave të CCEE-së:

- Shkëlqesia e Tij Imzot Markus Büchel, *ipeshkëv i San Gallo, Zvicër* – President;

- Shkëlqesia e Tij Imzot Giuseppe Baturi, *Arqipeshkëv i Kaljarit, Sekretar i Përgjithshëm i Konferencës Ipeshkvore Italiane* - Anëtar;

- Dr. Beate Gilles, *Sekretar i Përgjithshëm i Konferencës Ipeshkvore të Gjermanisë* – Anëtar.

San Gallo, 28 tetor 2022

PAQES I ËSHTË ZËNË FRYMA NË SHUMË RAJONE TË BOTËS!

*Takim lutje për paqe me udhëheqësit e krishterë dhe të feve botërore.
Fjalimi i Atit të Shenjtë Françeskut. Kolose ,e martë, më 25 tetor 2022.*

***Udhëheqës të shquar të Kishave të krishtera dhe
të feve botërore, vëllezër e motra,
të nderuar autoritete!***

Falënderoj secilin prej jush që merr pjesë në këtë takim lutje për paqe. Një mirënjohje të veçantë për Udhëheqësit e krishterë dhe të Feve të tjera, të gjallëruar nga shpirti i vëllazërisë që frymëzoi takimin e parë historik të dëshiruar nga Shën Gjon Pali II në Asizi, tridhjetë e gjashtë vjet më parë.

Sivjet lutja jonë është bërë “klithmë”, sepse sot paqja është cenuar rëndë, është plagosur, është nëpërkëmbur: dhe kjo në Evropë, domethënë në kontinentin që në shekullin e kaluar përjetoi tragjeditë e dy luftërave botërore - dhe tani jemi në të tretën. Fatkeqësisht, që atëherë, luftërat nuk kanë reshtur kurrë së përgjakuri dhe së varfëruari tokën,

por momenti që po përjetojmë është veçanërisht dramatik. Për këtë i jemi lutur Zotit, që gjithmonë e dëgjon britmën e ankthshme të bijve të vet. Na dëgjo, o Zot!

Paqja është në zemrën e Feve, në Shkrimet dhe në mesazhin e tyre. Në heshtjen e lutjes, sonte, dëgjuam klithmën për paqe: paqes i është zënë fryma në shumë rajone të botës, është poshtëruar nga dhuna e tepërt, u është mohuar edhe fëmijëve dhe të moshuarve, të cilëve nuk u kursehen pasojat e tmerrshme të luftës. Klithmës për paqe shpesh i mbyllet goja, jo vetëm nga retorika e luftës, por edhe nga indiferenca. Asaj i mbyllet goja nga urrejtja që rritet kur luftojmë kundër njëri-tjetrit.

Por lutjes për paqe nuk mund t'i mbyllet goja: buron nga zemrat e nënave, është shkruar në fytyrat e refugjatëve, të familjeve në arrati, të të plagosurve apo të atyre që vdesin. Dhe kjo klithmë e heshtur ngjitet në Qiell. Nuk njeh formula magjike për të

dalë nga konfliktet, por ka të drejtën e Zotit që të *kërkojë paqe* në emër të vuajtjeve të pësuarra, dhe meriton të dëgjohet. Meriton që të gjithë, duke filluar nga pushtetarët, të përgjigjen për të dëgjuar me seriozitet dhe respekt. Klithma për paqe shpreh dhimbjen dhe tmerrin e luftës, nënës së të gjitha varfërive.

“Çdo luftë e lë botën më keq, sesa e ka gjetur atë. Lufta është një dështim i politikës dhe i njerëzimit, një dorëzim i turpshëm, një disfatë përballë forcave të së keqes” (Enc. *Vëllezër të gjithë*, nr. 261). Janë bindje që burojnë nga mësimet më të dhimbshme të shekullit të njëzetë, dhe fatkeqësisht edhe të kësaj pjese të shekullit të njëzetë e një. Sot, në fakt, po ndodh ajo që kishim frikë dhe që nuk donim ta dëgjanim kurrë: domethënë përdorimi i armëve atomike, që me faj pas Hiroshimës dhe Nagasakit vazhduan të prodhoheshin dhe të testoheshin, kërcënon hapur në këtë kohë.

Në këtë skenar të errët, ku për fat të keq planet e të fuqishmëve të tokës nuk mbështeten në aspiratat e drejta të popujve, nuk ndryshon, për shpëtimin tonë, plani i Hyjit, që është “synime paqeje e jo mjerimi” (krh. Jer 29,11). Këtu dëgjohet zëri i atij që nuk ka zë; këtu bazohet shpresa e të vegjëlve dhe e të varfërve: në Hyjin, emri i të cilit është Paqe. Paqja është dhuratë e tij dhe ne e kemi kërkuar prej Tij, por kjo dhuratë duhet të mirëpritet dhe të kultivohet nga ne burrat dhe gratë, veçanërisht nga ne besimtarët. Të mos lejojmë që të infektohemi nga logjika perverse e luftës; të mos biem në grackën e urrejtjes për armikun. Ta vendosim paqen në qendër të vizionit të së ardhmes, si objektiv qendror të veprimit tonë personal, shoqëror dhe politik, në të gjitha nivelet. T'i zbusim konfliktet me

armën e dialogut.

Gjatë një krize të rëndë ndërkombëtare, në tetor 1962, ndërsa një përplasje ushtarake dhe një shpërthim bërthamor dukej afër, Shën Gjoni XXIII bëri këtë apel: “U lutemi të gjithë pushtetarëve që të mos mbeten të shurdhër ndaj kësaj thirrjeje të njerëzimit. Të bëjnë gjithçka që është në dorën e tyre për ta shpëtuar paqen”. “Do t'i shmangim kështu botës tmerret e një lufte, pasojat e tmerrshme

të së cilës nuk mund të parashikohen. [...] Promovimi, inkurajimi, pranimit i dialogëve, në të gjitha nivelet dhe në çdo kohë, është një rregull urtësie dhe maturie, që tërheq bekimin e qiellit dhe të tokës” (*Radiomesazh*, 25 tetor 1962).

Gjashtëdhjetë vjet më vonë, këto fjalë tingëllojnë me një aktualitet mbresëlënës. I bëj të miat. Nuk jemi «neutralë, por të vendosur për paqen. Prandaj kërkojmë *ius pacis*-in si të drejtën e të gjithëve për t'i zgjidhur konfliktet pa dhunë” (*Takim me studentët dhe botën akademike të Bolonjës*, 1 tetor 2017).

Vitet e fundit, vëllazëria midis feve ka bërë përparime vendimtare: “Fetë simotra t'i ndihmojnë popujt vëllazër që të jetojnë në paqe” (*Takimi i Lutjes për Paqe*, 7 tetor 2021). Gjithnjë e më shumë ndihemi vëllazër mes nesh! Një vit më parë, kur u takuam pikërisht këtu, përballë Koloseut, bëmë një apel, sot edhe më aktual: “Fetë nuk mund të përdoren për luftë. Vetëm paqja është e shenjtë dhe askush nuk duhet ta përdorë emrin e Zotit për të bekuar terrorin dhe dhunën. Nëse shihni luftëra rreth jush, mos u dorëzoni! Popujt dëshirojnë paqen” (*po aty*).

Dhe kjo është ajo që ne përpiqemi të vazhdojmë të bëjmë, gjithnjë e më mirë, ditë pas dite. Të mos i nënshtrohemi luftës, të kultivojmë farat e pajtimit; dhe sot e lartësojmë në Qiell klithmën e paqes, përsëri me fjalët e Shën Gjoni XXIII: “U vëllazëroftë të gjithë popujt e dheut dhe lulëzoftë në ta e gjithmonë mbretëroftë shumë e dëshiruara paqe” (Enc. *Paqja në tokë*, 91). Kështu qoftë, me hirin e Hyjit dhe me vullnesën e mirë të burrave dhe të grave që Ai do.

TOKA JONË PATI MOMENTIN E VET TË FITORES

*Kujtimi liturgjik i Martirëve tanë
Homelia 5 nëntor 2022*

Është një frazë e famshme e Gustav Mahlerit që mbyll itinerarin e vizitës në Muzeun tonë Dioqezan; ajo thotë se traditat nuk përdoren për të adhuruar hirin, por për të mbajtur zjarrin ndezur. E njëjta gjë vlen për çdo festë përkujtimore si në sferën fetare, ashtu edhe në atë civile.

Duke kremtuar festën e të Lumëve tanë Vinçenc Prennushi me Shokë Martirë, nuk është qëllimi ynë as që ta përqendrojmë vëmendjen te një e kaluar që tani nuk është më, aq më pak t'i konsiderojmë Martirët tanë si perëndi. Përkundrazi, dëshirojmë që të kuptojmë vlerën e dëshmisë së tyre të jetës dhe të kërkojmë ndërmjetësimin e tyre vëllazëror për ta jetuar mirë të tashmen, në mënyrë që të jemi përgjegjës për të ardhmen tonë.

Fatkeqësisht, kombi ynë po përjeton një kohë në të cilën rrallë ka prej atyre që janë të gatshëm të ekspozohen për të mirën e përbashkët: preferojnë të emigrojnë, duke lënë atdheun në të cilin Zoti i ka bërë të lindin, për të ndjekur mirazhin e një jetë më e mirë gjetkë; jetë më e mirë, nga ana tjetër, e cila duhet demonstruar nëse është e tillë.

Është e vërtetë se kushtet në të cilat ndodhet toka jonë nuk janë më të favorshmet për mirëqenien, por është gjithashtu e vërtetë se përgjegjësitë nuk i atribuohen vetëm klasës drejtuese: secili prej nesh është njëloj përgjegjës, secili për pjesën e vet, për të mirën dhe të keqen.

Martirët tanë të Lumë e kishin kuptuar mirë këtë gjë, pasi, përballë mundësisë që shumë prej tyre të largoheshin nga Shqipëria ose të mos ktheheshin ndërsa ishin jashtë shtetit, preferuan t'u qëndronin pranë njerëzve të tyre derisa dhanë jetën. Por nëse nuk duam të ndjekim shembullin e tyre, me çfarë guximi dalim përpara Zotit për të kremtuar festën e tyre? Po ashtu: me çfarë guximi i shfaqim botës shenjat e krenarisë për faktin se i përkasim këtij populli, nëse nuk kemi guxim të luftojmë, duke paguar personalisht, për përmirësimin e kushteve të jetesës?

Historia e Martirëve tanë nuk është një risi absolute. Gjatë gjithë shekullit të kaluar ka pasur shprehje të ngjashme në vende të ndryshme të botës; dhe leximet biblike që dëgjuam në këtë Meshë pak minuta më përpara na tregojnë se që në fillimet e botës “vëllai vëllanë dhe babai fëmijën do ta dorëzojë në vdekje” (Mt 10, 21), siç thotë Jezusi

në Ungjill. Në leximin e parë, i njëjti fat i martirëve tanë përshkruhet në ngjarjet e vëllezërve të Juda Makabeut dhe Ungjilli na thotë se ky realitet vazhdon të përsëritet në histori sa herë që dikush guxon të përballët me të keqen.

Do të ishte mirë që kjo luftë kundër së keqes të na linte gjallë e shëndosh: fatkeqësisht nuk është kështu, sepse lufta kundër së keqes ka edhe pasoja të dhimbshme. Por mësimi themelor i kësaj Fjale të Zotit sot është i dyfishtë:

- nga njëra anë na jepet arsyeja pse është e nevojshme që të angazhohemi personalisht për ndryshim;

- nga ana tjetër na është dhënë një premtim fitoreje.

Martirët tanë e kuptuan mirë arsyen e luftimit: arsyeja ishte Jezu Krishti Mbret. Jezusi kishte thënë: “Për shkak timin do t'ju qesin para sundimtarëve e mbretërve” (Mt 10, 18). Ata që luftojnë për drejtësi, pra ata që luftojnë që e keqja të

hiqet dhe e mira të realizohet, luftojnë që të vijë Mbretëria e Hyjit. Edhe në Ungjillin e Lumturive që shpallëm në festën e të gjithë Shenjtërve, kemi dëgjuar: "Lum ata që salvohen pse kryejnë çka Hyji kërkon, sepse e tyre është Mbretëria e qiejve" (Mt 5,10). Ja çfarë kuptimi ka shpallja e bukur e fesë në buzët e Martirëve tanë: "Rroftë Krishti Mbret, rroftë Shqipëria!". Jo një patriotizëm bosh, jo një përkatësi sterile ndaj tokës shqiptare, por vetëdija se vetëm duke realizuar drejtësinë, duke bërë atë që është e drejtë dhe vetëm duke realizuar mbretërinë e Krishtit, kjo tokë, atdheu i tyre dhe yni tokësor, do të mund të gjejë paqe.

Por ata e kishin shumë të qartë edhe premtimin e fitores të shpallur nga Jezusi: "Porse, kush do të qëndrojë deri në fund, ai do të shëlbohet" (Mt 10, 22). Premtim që e shohim të përmbushur përsosmërisht në ta sipas fjalëve të Shën Gjonit në Librin e Zbulesës: "Një shumicë e madhe... qëndronte para Qengjit të veshur me petka të bardha... i lanë petkat dhe i pastruan në gjakun e Qengjit" (Zb 7,9-14).

Toka jonë pati momentin e vet të fitores, siguruar edhe falë sakrificës së Martirëve tanë, me përmbysjen e komunizmit. Sidoqoftë, kjo fitore u pasua nga një kohë që zgjatet edhe sot: një kohë nënshtrimi ndaj një skllavërie të re, më shumë të një lloji kulturor dhe shumë më djallëzore (si konsumizmi dhe liberalizmi esagjeruar!), e cila, ndërkohë që të bën të besosh se je një person i lirë, në fakt të çon në logjika shumë larg Zotit.

Është larg Zotit logjika e mirëqenies me çdo kusht dhe menjehershëm, madje edhe me rrugë të

shtrembura dhe me padrejtësi.

Është larg Zotit logjika e korrupsionit që fëmijët tanë mësojnë që në shtëpi, duke ndjekur shembuj të këqij dhe më pas në shoqëri.

Është larg Zotit logjika e egoizmit që na çon të interesohemi vetëm për gjërat tona dhe të lëmë pas dore të mirën e përbashkët.

Është larg Zotit logjika që sheh një formim të ulët kulturor-shoqëror të femijve dhe të të rinjve tanë.

Lista do të ishte e gjatë, por preferojmë ta zëvendësojmë atë me litanitë e lutjes drejtuar Martirëve tanë të Lumë, që të gjithë ta kuptojmë rëndësinë e një angazhimi serioz, të motivuar nga dashuria e Krishtit dhe të mbështetur nga shpresa e një ndryshimi serioz, falë kontributit të secilit.

Nuk duhet të kërkojmë që të ndryshojnë vetëm të tjerët apo institucionet: besimi ynë i krishterë na shtyn të rishikojmë veten tonë, mënyrën tonë të jetesës. Duhet të jemi ne ata që ndryshojnë, pa pritur asgjë nga të tjerët. Edhe ne, si Martirët tanë, mund dhe duhet të jemi shembull për pjesën tjetër të popullatës jobesimtare; dhe, si Martirët tanë, lutemi dhe ndërmjetësojmë pranë Zotit për të mirën e popullit tonë.

Prandaj, nëse vërtet dëshirojmë të jemi ndërtues të mbretërisë së Hyjit në këtë tokë, lulëzoftë në gojën tonë thirrja e Martirëve tanë të Lumë: "Rroftë Krishti Mbret, rroftë Shqipëria!".

Qoftë levduar Jezu Krishti.

+ Angelo Massafra OFM
Arqipeshkev

PLOT ENTUZIAZËM E DASHURI PËR JETËN

Përrshëndetje – dita rinore – 19 nëntor 2022

“Ngrihuni dhe festoni Ditën Botërore të Rinisë në Kishat e veçanta!

Ju rinovoj të gjithëve ju, të rinj të botës, ftesën për të marrë pjesë në këtë shtegtim shpirtëror që do të na çojë të festojmë Ditën Botërore të Rinisë në Lisbonë, në vitin 2023. Megjithatë, takimi tjetër është në Kishat tuaja të veçanta, në dioqeza dhe eparki të ndryshme të botës, ku në solemnitetin e Krishtit Mbret do të festohet Dita Botërore e Rinisë - në nivel vendor”.

Kështu Papa Françesku e mbyllte Mesazhin e tij për ju, shumë të dashur të rinj, që jeni sot këtu për të përjetuar Ditën kushtuar juve në Kishën tonë të Shkodër-Pultit. Në këtë moment duhet të jeni të vetëdijshëm se edhe të rinj të tjerë në dioqeza të tjera të botës po jetojnë të njëjtën përvojë të bashkëndarjes së fesë.

Shenjt: është çështje identiteti. Për këtë arsye, Kisha të cilës i përkisni plotësisht ju vlerëson dhe ju admiron për cilësitë tuaja. Jeni pjesë e këtij trupi të madh kishitar që ka nevojë për gjallërinë tuaj, për temperamentin tuaj rinor, plot entuziazëm, dashuri për jetën, ndjenja, dëshira për të ardhmen, reagime ndaj padrejtësive, ëndrra që shprehon për një të

Dëgjojmë nga shumë anë se të rinjtë e sotëm janë shumë të hutuar, shumë të marrë me kulturën e tyre dixhitale dhe, për rrjedhojë, të paaftë për të reaguar, për t'i përballuar sfidat që sjell kjo kohë. Thuhet se janë të dekurajuar dhe kanë më shumë gjasa të dorëzohen përpara vështirësive.

Nuk është ajo që mendon Kisha për ju! Ju jeni bijtë e kësaj nëne që ju ka lindur në fe nëpërmjet Pagëzimit. Ju jeni shënuar me vulën e Shpirtit Shenjt që ju ka bërë vëllezër në Jezu Krishtin dhe, si Ai, bij të Hyjit.

Tani, bijtë kanë gjithmonë diçka nga ADN-ja e prindërve të tyre. Ju keni në vetvete ADN-në e Krishtit, ADN-në e Atit dhe ADN-në e Shpirtit

nesërme më të mirë.

Ju lutem: merrni në duart tuaja Mesazhin që ju ka dërguar Ati i Shenjtë Françesku. Aty ai përshkruan shumë mirë se kush jeni për Kishën. Dhe, për më tepër, bën një paralelizëm shumë të bukur me përvojën rinore të Shën Palit, themeluesit të kishës sonë në Iliri. Por, kini parasysh, jo për të mbetur të lidhur me të shkuarën, por për t'ju bërë të shihni se si në jetën e çdo të riu, pra edhe të secilit prej jush, ekziston mundësia jo vetëm për t'u liruar nga e kaluara, cilado qoftë ajo, por edhe për t'i bërë ballë të tashmes. Por me një kusht: një marrëdhënie të re me Zotin!

Po, të re! Nuk mjafton të kemi marrë pjesë në

katekizëm apo të kemi dëgjuar predikimet e të dielës për të thënë se e njohim Hyjin. Zoti zbulohet çdo ditë nëpërmjet Fjalës së Tij, por edhe nëpërmjet njerëzve dhe ngjarjeve që përshkojnë jetën tonë. Megjithatë, për të pasur sy të aftë për të parë, është e nevojshme që marrëdhënia jonë me Hyjin të jetë e një gatishmërie dhe e një hapjeje të madhe mendore.

Po jetojmë në një periudhë shumë të veçantë historike: sapo kemi dalë nga një pandemi që na ka shënuar thellë dhe menjëherë një luftë ka filluar jo shumë larg nesh. Mendoni për ata bashkëmoshatarë tuaj që, duke punuar për forcat e armatosura shqiptare, janë dërguar për të mbrojtur kufijtë që na ndajnë nga vendet në luftë dhe për të shmangur që ajo të arrijë tek ne. Mendoni për bashkëmoshatarët tuaj të shumtë që kanë zgjedhur rrugën e emigrimit; disa me familjet e tyre dhe të tjerë krejt vetëm, me rrezikun për t'u bërë viktima të krimit të organizuar. Nuk është një kohë e mirë kjo që po jetojmë!

Në këtë drejtim, ne Ipeshkvijtë kemi shkruar një akt denoncimi për të stimuluar institucionet dhe mbarë popullin shqiptar që të ndërgjegjësohet për seriozitetin e fenomenit migrator. Edhe një herë ju bëj thirrje: merrni në duart tuaja Mesazhin e Papës, do të gjeni tregues të vlefshëm që do t'ju ndihmojnë të jeni protagonistë të jetës suaj, pa rënë në grackën mortore të manipulimeve kulturore tipike të kohës sonë... dhe pa frikë.

E mbyll përshëndetjen time të shkurtër me të njëjtat fjalë që përmban pjesa e fundit e Mesazhit Papnor, por jo para se t'ju them "faleminderit". Faleminderit që ekzistoni, faleminderit për dëshminë tuaj, faleminderit që jeni të gatshëm për të pranuar mandatin misionar që lind nga ky takim, domethënë, të jeni dëshmitarë mes bashkëmoshatarëve tuaj se sa bukur është të jesh i Krishtit, të jesh i krishterë, ta jetosh Ungjillin dhe urdhërimin e tij të vetëm, atë të dashurisë.

Faleminderit komisionit, meshtarëve, motrave dhe prindërve që ju kane shoqëruar!

Dhe me Papa Françeskun, edhe unë ju them juve: të rinj dhe të reja:

- Ngrihu dhe dëshmo përvojën tënde si i verbër që ka takuar dritën, ka parë të mirën dhe bukurinë e Zotit në vetvete, te të tjerët dhe në bashkësinë e Kishës që fiton mbi çdo vetmi.

- Ngrihu dhe dëshmo dashurinë dhe respektin që mund të vendoset në marrëdhëniet njerëzore, në jetën familjare, në dialogun midis prindërve dhe fëmijëve, midis të rinjve dhe të moshuarve.

- Ngrihu dhe mbro drejtësinë sociale, të vërtetën dhe drejtësinë, të drejtat e njeriut, të përndjekurit, të varfërit dhe të pambrojturit, ata që nuk kanë zë në shoqëri, emigrantët.

- Ngrihu dhe dëshmo shikimin e ri që të bën ta shohësh krijimin me sy plot mrekulli, të bën ta njohësh Tokën si shtëpinë tonë të përbashkët dhe të jep guximin për të mbrojtur ekologjinë integrale.

- Ngrihu dhe dëshmo se ekzistencat e dështuara mund të rindërtohen, se njerëzit e vdekur në shpirt mund të ngjallen, se njerëzit e skllavëruar mund të jenë përsëri të lirë, se zemrat e shtypura nga trishtimi mund të gjejnë përsëri shpresë.

- Ngrihu dhe dëshmo me gëzim se Krishti jeton! Përhape mesazhin e tij të dashurisë dhe të shpëtimit midis bashkëmoshatarëve të tu, në shkollë, në universitet, në punë, në botën dixhitale, kudo.

Zoti, Kisha, Papa, (ipeshkvi) ju besojnë juve dhe ju bëjnë dëshmitarë për të rinjtë e shumë që takoni në "rrugët e Damaskut" të kohës sonë. Mos harroni: "Nëse dikush ka përjetuar vërtet dashurinë e Zotit që shpëton, nuk i nevojitet shumë kohë përgatitore për të shkruar dhe për ta shpallur Atë, nuk mund të presë që t'i jepen shumë mësimë apo udhëzime të gjata.

Çdo i krishterë është një misionar në masën që ka takuar dashurinë e Hyjit në Krishtin Jezus".

E gëzofshi festën.

Imzot Angelo Massafra

VITET HEROIKE TË MISIONIT NË SHQIPËRI

*Prania e etërve Orioninë në Shqipëri
Elbasan, 12 nëntor 2022*

Me kënaqësi i kujtoj këto tridhjetë vitet e fundit për të rindërtuar praninë e Bijve të Provanisë Hyjnore në Shqipëri: një emër që nuk është vetëm një program jete dhe misioni i Bijve të Shën Luigji Orionit, por edhe realizimi i projektit provanor të Hyjit për këtë tokë.

E gjitha filloi me apelin për të ndihmuar ngritjen e popullit dhe të Kishës në Shqipëri nëpërmjet dërgimit misionar, nisur nga Papa Shën Gjon Pali II, nëpërmjet përfaqësuesit të tij, Nuncit Apostolik Ivan Dias. Ai ishte i bindur se prania misionare do të favorizonte si zhvillimin e territorit, ashtu edhe rilindjen e Kishave vendore.

Ndër objektivat që ishin vënë, para së gjithash ishte rritja e pranisë së Kishës Katolike, riungjillëzimi i katolikëve ende të pranishëm në Shqipëri, rindërtimi ose ndërtimi nga e para e objekteve të kultit dhe e qendrave baritore të shkatërruara nga komunizmi dhe përkujdesja që i duhej kushtuar kujdesit baritor të shqiptarëve në gjendje migrimi.

Me rënien e diktaturës, në veri të Shqipërisë filluan të vepronin më aktivisht ata pak priftërinj dioqezanë që kishin mbetur, si edhe françeskanët, jezuitët, murgeshat stigmatine, salezianët dhe salezianet. Mesha e Parë pas komunizmit ishte kremtuar tashmë në Shkodër, në varrezat katolike të Rrmajve, më 4 nëntor 1990, më pas një tjetër më 11 nëntor, me një prani shumë të madhe të besimtarëve: katolikë, ortodoksë dhe myslimanë, Meshë kjo që u pasua me marrjen e Xhamisë së Plumbit nga ana e myslimanëve, më 16 nëntor. Në këtë mënyrë, domethënë nëpërmjet rifitimit të besimeve të tyre, populli shfaqte vullnesën e tij për të rifituar lirinë e vet të shprehjes edhe në të gjitha fushat e jetës civile në vend.

Apeli i Papës u mirëprit bujarisht nga kongregata të shumta rregulltare mashkullore dhe femërore, të cilat, duke iu referuar Nuncit Apostolik, i cili, përpara rithemelimit të Hierarkisë kishtare, ishte i vetmi person përgjegjës i Kishës Katolike, dhe me propozimin e tij u caktuan vendet e misionit.

Kështu, në vitin 1992 jugu i Shqipërisë u pajis me praninë në Elbasan të Orioninëve, të Motrave të Shenjtes Gjovana Antida, të Motrave të Nënë Terezës së Kalkutës; ndërsa në Vlorë mbërriti Kongregata Servite, me dy degët e saj mashkullore dhe femërore.

Në realitet, ai i Etërve Orionine që një rikthim në Shqipëri, pasi, para Luftës së Dytë Botërore, ata ishin të pranishëm në zonën e Bushatit (Shkodër); që nga viti 1998 ata duke qenë të pranishëm edhe në Shirokë (Anë dhe Malit-Shkodër) dhe në Bardhaj.

Ndërkohë, më 25 prill 1993, Gjon Pali II vendosi të vinte në Shqipëri ku shuguroi katër Ipeshkvijtë e Parë (Imzot Frano Illinë, Imzot Zef Simonin, Imzot Rrok Mirditën dhe Imzot Robert Ashtës) duke rithemeluar kështu Hierarkinë kishtare të pas komunizmit. Prandaj, me mbërritjen time në Shqipëri në gusht të vitit 1993, për të qëndruar përgjithmonë si misionar dhe Mësues i novicëve françeskanë në Lezhë, gjeta të shuguruar Arqipeshkvin e Shkodrës Imzot Frano Illinë, të cilin e kisha njohur dhe të cilit i kisha shërbyer duke filluar nga dhjetori i vitit 1991, kur erdha për herë të parë në Shqipëri, dhe në korrik-gusht të vitit 1992 kur qëndrova dy muaj në Laç të Kurbinut, duke kremtuar Meshën e shenjtë të dielën në Milot, ku ishte famullitar Dom Franoja, i cili në atë periudhë shkoi për t'u mjekuar në Itali.

Udhëtimi apostolik i Shën Gjon Palit II, 21 vjet më

vonë, u pasua nga ai i Papa Françeskut, më 21 shtator 2014, i cili i ftoi katolikët shqiptarë që të fluturojnë lart dhe të kujdesen për foletë siç bëjnë shqiptonjat. Ai, pas vizitës *ad limina* të vitit 2017, emëroi tre Ipeshkvij të tjerë: Imzot Peragine-n, Imzot Metën dhe Imzot Kullin.

Në atë periudhë kohe ndërmjet vizitës së dy papëve u ndie nevoja e një angazhimi të fuqishëm për rindërtimin e njeriut, të shoqërisë dhe të mbarë kombit shqiptar. Në fakt, ai sapo kishte dalë nga fatkeqësia njerëzore, kulturore, ekonomike dhe fetare e dekretuar me shpalljen e Shqipërisë si *shteti i vetëm ateist në botë* në vitin 1975, dhe realizuar *de facto* më 6 shkurt 1967, duke nxjerrë jashtë ligjit besimet fetare tradicionale: atë të krishterë (katolik, ortodoks dhe ungjillor) dhe atë mysliman (sunit dhe bektashi).

Prania e misionarëve, në bashkëpunim me priftërinjtë shqiptarë të mbijetuar nga komunizmi, ishte dhe është një shenjë shprese e madhe për popullin shqiptar. Por disa gjëra nuk kanë ndryshuar. Për shembull, edhe pse për arsye të ndryshme, eksodi masiv i të rinjve dhe i familjeve të tëra vazhdon ende sot; një eksod me përmasa “biblike”, që po varfëron tragjikisht vendin tonë, duke e bërë atë të plakët në mënyrë të pashmangshme deri në atë pikë sa të bëhet thuajse e pamundur për sipërmarrësit të gjejnë fuqi punëtore.

Në këto 30 vjet kemi shpresuar në një rritje të fortë ekonomike, kulturore dhe sociale dhe në realitet janë bërë shumë hapa në shoqëri dhe në Kishë, si edhe në marrëdhëniet ekumenike dhe ndërfetare. Megjithatë, nuk ka ndodhur një evolucion politik të tillë që t'u ofrojë siguri në sferën ekonomike dhe drejtësisë shumë familjeve që nuk shohin rrugëdalje tjetër përveç migrimit. Mjerisht, mendja ime shkon te shumë të moshuar që tashmë kanë mbetur vetëm! Mjafton të kujtojmë faktin se në vitin 1991 Shqipëria mburrej si kombi më i ri në Europë, ndërsa sot është një komb me emergjencë për të moshuarit!

Nuk ka mjaftuar as angazhimi i jashtëzakonshëm i Caritas-it kombëtar, si edhe i atyre dioqezanë e famullitarë, ashtu si edhe i të gjithë priftërinjve dhe rregulltarëve/misionarëve në këto tridhjetë vjet: varfëria ekziston ende në shumë shtresa të popullsisë,

ndërsa rritet numri i të pasurve, duke vënë kështu në dukje një padrejtësi të fortë sociale, që krijon një humnerë të madhe mes njerëzve.

Edhe sektori i shëndetësisë ka bërë përparime të mëdha, por korrupsioni dhe varfëria e një pjese të madhe të popullsisë i pengon të varfërit të marrin kujdes mjekësor dhe shëndetësor në institucionet shëndetësore, pasi kostoja e mjekimit në klinikat private nuk përballohet prej tyre, por edhe mjekimi në institucionet publike ndonjëherë të detyron të bëhen bashkëpunëtorë në sjellje jokorrekte, për shkak të korrupsionit! Një falenderim i madh i shkon sistemit shëndetësor italian, i cili ka mirëpritur qindra të sëmurë dhe fëmijë, që janë mjekuar falas dhe janë ndihmuar nga Caritas-et e ndryshme italiane apo shoqatat bamirëse.

Por hapi cilësor mbetet ende për t'u bërë. Në fakt, është e nevojshme të kalojmë nga një Caritas i kuptuar si asistencializëm në një Caritas të aftë për t'i bërë zemrat bamirëse, një Caritas intelektual, siç e përkufizonte i Lumi Antonio Rosmini; një Caritas që synon t'i bëjë zemrat e shqiptarëve t'u drejtohen vëllezërve shqiptarë në vështirësi. Dhe kjo duke u nisur nga strukturat qeveritare! E kam përsëritur shpesh në ndërhyrjet e mia: “Shqiptari duhet ta ndihmojë vëllanë e vet shqiptar”, “Shqiptari duhet të jetë i mëshirshëm ndaj vëllait të vet shqiptar”.

Kisha Katolike dhe, në veçanti, ne meshtarët dhe rregulltarët, duhet të vazhdojmë të jemi të pranishëm “me” dhe “në mes” të njerëzve, duke respektuar të tjerët, besimet e tjera fetare dhe duke shpallur Ungjillin “me parrez”.

Fillimet e viteve '90 i kam quajtur si “vitet heroike të misionit” në Shqipëri: ishim mes njerëzve, si p.sh. kur në vitin 1997, “viti i çmendurisë kombëtare”, ne krerët e besimeve fetare e shpëtuan Shqipërinë nga një fatkeqësi më e madhe se ajo e shkaktuar nga shpërbërja e Shtetit dhe revolta e armatosur e popullit.

Sigurisht, fillimet e misionit nuk qenë të thjeshta, meqë duhej të përballeshim me një realitet të ri që kërkonte aftësi të mira në inkulturim; pastaj, mësimi i gjuhës shqipe dhe shoshitja e vështirë nëse duhej të mësonim gjuhën zyrtare shqipe apo atë që flisnin njerëzit; mungesa e infrastrukturës, rrugët e këqija ose

inekzistente, energjia elektrike që mungonte pjesën më të madhe të ditës dhe të natës apo tensioni i ulët që nuk të lejonte as të gatujë; vështirësitë e furnizimit me ujë dhe me ushqime. Megjithatë, këto vështirësi nuk e ulën gëzimin dhe entuziazmin e misionarëve, të cilët u shpërblyen me gëzimin dhe harenë e besimtarëve, të cilëve ata u shërbenin.

Kanë qenë kohë rindërtimi të shtëpive për të jetuar dhe të vendeve të kultit, por mbi të gjitha kohë rindërtimi të njerëzve që diktatura komuniste u kishte vjedhur shpirtin, siç thoshte dikush. Ishte gjithashtu kohë kur ne u treguam burra e gra solidarë, siç kam pasur rastin të tregoj në librin e kujtimeve të mikpritjes së kosovarëve në vitin 1999 kur ata u dëbuan nga serbët.

Tani është koha që të gjithë të ndihemi përgjegjës për një Shqipëri më të mirë, veçanërisht në këtë moment në të cilin ka nisur zyrtarisht procesi i hyrjes në Bashkimin Evropian. Por nuk duhet të hyjmë duke paguar çmimin e humbjes së identitetit tonë, duke iu

Krishtin, Shpëtimtarin e vetëm, krenarë që kemi mes Shenjtërve tanë Nënë Terezën që na udhëzon me shembullin e jetës së saj për t'u solidarizuar me më të varfërit e të varfërve, me Martirët tanë të Lumë, e mes tyre veçanërisht (meqë jemi në Elbasan) të Lumët Atë Josif Papamihali dhe Mons. Jul Bonati, të cilët kanë vuajtur në kampet e ndryshme të punës së detyruar dhe të përqendrimit, ose në Kampin e shfarosjes në Tepelenë.

E përfundoj duke falënderuar të gjithë Etërit Orioninë, që pasuan njëri-tjetrin në këtë mision, edhe ata që erdhën për ta përjetuar misionin në Shqipëri vetëm për pak kohë.

Faleminderit edhe të gjithë ju, besimtarë të Elbasanit dhe të fshatrave ku kanë shërbyer dhe ku shërbejnë ende Etërit Orioninë, dhe të gjithë ju bashkëpunëtorë. Faleminderit Kardinalit Ivan Dias, Nuncit në Shqipëri dhe Administratorit Apostolik të Shqipërisë së Jugut, Imzot Hil Kabashit, shuguruar me

nënshtruar politikave sociale dhe ekonomike që nuk përkojnë me traditën tonë; përkundrazi, kemi për detyrë t'i ofrojmë Evropës pasurinë e dëshmisë sonë, domethënë të tregojmë se si është e mundur të jetojmë së bashku pavarësisht dallimeve në besime fetare, kulturë dhe traditë.

Dhe ne katolikët kemi një detyrë të mëtejshme për të hyrë në Bashkimin Evropian: atë që të ndajmë me vëllezërit dhe motrat e tjera të besimit katolik nevojat për të cilat po na thërret Sinodi: Bashkësi (*bashkim*), Pjesëmarrje (*pjesëmarrje dhe bashkëpërgjegjësi*) dhe Mision (*mision*).

Në këtë mënyrë nuk do ta humbasim identitetin tonë, por do ta rifitojmë pikërisht duke u nisur nga mandati misionar që na besoi Jezusi: “*Shkoni, predikoni dhe pagëzoni në emër të Atit, të Birit dhe të Shpirtit Shenjt*”, duke dëshmuar besimin tonë në

mua më 6 janar 1997 në Shën Pjetër në Romë nga Shën Gjon Pali II.

Faleminderit Imzot Giovanni Peragine, Administrator aktual Apostolik i Shqipërisë së Jugut.

Nëna e Këshillit të Mirë, Pajtorja e Shqipërisë, Shenjtja Terezë e Kalkutës dhe 38 Martirët e Lumë, Imzot Vinçenc Prennushi me shokë, na ndihmofshin që të jemi gurë të gjallë dhe besimtarë aktivë për ta ndërtuar Kishën tonë, edhe me dhuntinë e thirrjeve të tjera, për të cilat kemi nevojë të madhe, dhe për të qenë qytetarë aktivë dhe të përgjegjshëm për Shqipërinë tonë.

Faleminderit

† **Angelo Massafra O.F.M.**

Arqipeshkëv Metropolit Shkodër-Pult

President i Konferencës Ipeshkvnore të Shqipërisë

NDJENJËN E PËRKATËSISË NDAJ KISHËS VENDORE

Homelia në Rrëshen, me 9 nëntor 2022

E nderuara Shkëlqesi, Imzot Gjergj Meta, faleminderit për ftesën që më drejtuat për të kryesuar këtë festë solemne me rastin e njëzetëvjetorit të shugurimit të Katedrales së Rrëshenit, te kushtuar Shëlbuesit, së bashku me Imzot Cristoforo Palmieri-n, të cilin e përshëndes me dashuri vëllazërore.

Një përshëndetje edhe të gjithëve ju, të nderuar meshtarë, besimtarë e besimtare të kësaj Dioqeze dhe të gjithë atyre që nga vende të tjera keni ardhur për të bashkëndarë gëzimin e kësaj feste kishtare.

Kushtimi i kishës katedrale është një përvjetor i rëndësishëm i Kishës vendore, një ngjarje që jep identitet, pasi është tempulli i Zotit i vendosur mes njerëzve dhe brenda të cilit besimtarët e njohin veten si bij të lindur nga burimi i pagëzimit, si nga barku i Nënës-Kishës.

Prandaj, fakti që jemi këtu sot është një rast i rëndësishëm jo vetëm sepse shënon njëzetëvjetorin e ndërtimit të kësaj Kishë, por mbi të gjitha sepse kjo është një mundësi për të ripërtërirë ndjenjën e përkatësisë ndaj Kishës universale, që sot feston të njëjtin mister feje në Bazilikën e Shën Gjonit në Lateran, dhe ndjenjën e përkatësisë ndaj kësaj Kishë vendore.

Sinodi që po kremtojmë vitet e fundit na ofron pika të rëndësishme reflektimi mbi ndjenjën e përkatësisë në Kishë me tri fjalët kyç që e karakterizojnë atë: bashkim - pjesëmarrje - mision: tri fjalët të thjeshta, por plot kuptim sepse na ndihmojnë të kuptojmë para së gjithash se misteri i Kishës nuk mund të interpretohet jashtë misterit të Hyjit Trini. Në fakt, Trininë e Shenjtë mund ta përkufizojmë edhe si një “bashkësi dashurie”, një vend ku plotësia e hyjnisë shfaqet pikërisht në bashkësinë e tri Vetave hyjnore. Në shembëlltë të këtij bashkimi trinitar, edhe Kisha përpiket që ta jetojë këtë përmasë:

- brenda me harmoninë e plotë mes gjymtyrëve, pavarësisht roleve, personaliteteve dhe ndjeshmërive të ndryshme të secilit prej tyre;

- nga jashtë nëpërmjet veprave të mëshirës.

Së dyti, misteri i Kishës duhet kuptuar edhe si “pjesëmarrje”, që nënkupton përfshirjen personale, duke eliminuar mentalitetin e delegimit që është në të njëjtën kohë nënë dhe bijë e klerikalizmit. Ati i Shenjtë Françesku na këshillon që të lirohemi nga ky mentalitet që nuk është i mirë për jetën kishtare, sepse ia heq përgjegjësinë dhe zbraza vetë termin “kishë”, që etimologjikisht do të thotë “e drejta për të ushtruar përgjegjësinë vetjake” brenda një konteksti organizativ të një shoqërie, siç është në fakt Kisha.

Në fund, misteri i Kishës e gjen shprehjen dhe rëndësinë e vet maksimale në natyrën e saj misionare, që nuk është - të kemi kujdes - “prozelitizëm”, por komunikim i përvojës së fesë së pjekur brenda komunitetit të krishterë dhe që konkretizohet nëpërmjet një jete shembullore shenjtërie, nëpërmjet veprave të mëshirës, me të qenit “kripa e tokës dhe drita e botës”, siç dëshiron Jezusi që të jenë nxënësit e tij. Padyshim, ky

aspekt i fundit nënkupton edhe vëmendjen dhe kujdesin ndaj shtëpisë sonë të përbashkët që është krijimi dhe angazhimi konkret në shërbim të bashkësisë njerëzore, siç është për shembull angazhimi dhe përfshirja e të krishterëve në çështjet politike, sociale dhe ekonomike.

Çdo kishë - pra edhe kjo Kisha juaj / Kisha jonë e Rrëshenit - ka brenda vetes potencialin për ta jetuar këtë mister kishtar, për ta bërë të dukshëm atë. Por nuk mjafton që këtë gjë ta bëjë Ipeshkvi dhe kleri i tij: në fakt, është detyrë e të gjithsecilit.

Kanë kaluar 25 vjet që kur, sapo u shugurova ipeshkëv, u emërova në selinë e re të Rrëshenit, e cila do të merrte titullin e ish-*Abacisë nullius* të Oroshit: një Kishë e re, nëse mund të themi kështu, pasi përgjatë shekujve kishte njohur sundimin e Perandorisë Osmane, ndërsa gjatë viteve të diktaturës komuniste kishte përjetuar vjedhjen e krijimtarisë, nismës, kulturës dhe “*grabitjen e shpirtit*”, për të përdorur një term që i ndjeri Atë Zef Pllumi e kishte përzemër. Çfarë mbeti nga feja e lashtë e etërve të kësaj Mirdite nëse jo një ndjenjë e largët përkatësie e lidhur me kujtimet familjare?

E pra, në atë dritë të vogël feje, e cila ka mbetur e paprekur falë këmbënguljes së kaq shumë të krishterëve dhe gjakut të martirëve të saj, edhe Kisha e Mirditës ka rilindur dhe vitet e fundit ka parë tre ipeshkëvij të ndërrohen në selinë e Shën Llezhdrit, i nënshkruari, domethënë unë, si Ipeshkëv i parë i Dioqezës së re, ipeshkvi juaj emerit, Imzot Cristoforo Palmieri, dhe tani shumë i dashuri Imzot Gjergj Meta.

Sigurisht, prania e bariut është e rëndësishme në bashkësinë e krishterë: ai ka Katedrën e tij në kishën kryesore të Dioqezës nga e cila mëson, qeveris dhe shenjtëron popullin e Zotit (për këtë arsye quhet “kishë katedrale”). Por, në dritën e asaj që thamë deri më tani, duhet të pyesim veten se sa e rëndësishme është për bariun prania e popullit të tij... dhe jo e kuptuar vetëm si pjesëmarrje në ngjarje të ndryshme, por, siç thamë më lart, në domethënien e kuptuar nga Sinodi që po kremtojmë: bashkësi, pjesëmarrje e mision.

Vëllezër dhe motra, urimi i sinqertë që ju drejtoj në këtë ditë është pikërisht ky: që të rriteni gjithnjë e më shumë si bashkësi feje rreth bariut tuaj Imzot Gjergjit, imazh i Bariut të madh të deleve, - Zotit tonë Jezusit (krh. Heb 13,20), duke i futur secili në punë karizmat me të cilët Shpirti Shenjt ju pajisi, duke përhapur erën e këndshme të Krishtit (krh. 2 Kor 2,15) nga kjo Katedrale në të gjithë territorin e Dioqezës. “Mirësinë tuaj le ta njohin të gjithë njerëzit” (Fil 4,5), në mënyrë që të gjithë ta provojnë dashurinë e Hyjit Atë.

Kërkoj për ju ndërmjetësimin e fuqishëm të Nënës së Këshillit të Mirë, Pajtores së Shqipërisë, E Shën Lleshdrit dhe atë të të Lumëve tanë Martirë, në veçanti të Imzot Frano Gjinit, të Jak Bushatit, të Mark Gjanit dhe të Marie Tucit.

Mons. Angelo Massafra, OFM.

KONFERENCË PËRKUJTIMORE “BUDI I SHEKUJVE”

Departamenti i Gjuhësisë dhe i Historisë të Universitetit të Shkodrës “Luigj Gurakuqi” me rastin e 400-vjetorit të vdekjes së Pjetër Budit zhvilloj konferencën përkujtimore: “Budi i Shekujve”.

Veprimtaria përkujtimore u zhvillua ditën e mërkurë, datë 21 dhjetor 2022, në Bibliotekën e Universitetit të Shkodrës “Luigj Gurakuqi”.

Fjala e hapjes, u mbajt nga Zamira Shkreli, ndërsa fjala përshëndetëse nga Prof. Suzana Golemi – Rektore e Universitetit të Shkodrës. Prof. Artan Haxhi & Prof. Mimoza Priku, “Pjetër Budi - gur themeli në kulturën shqiptare” u theksua së pa letërsinë e Budit, shkenca e kultura shqiptare do ishte e pa imagjinueshme. Prof. Behar Gjoka, “Poezia dhe proza e Pjetër Budit”, u shpreh së këto dy zhanre ishin vepër origjinale e Budit e në e harmoni të plotë njëra me tjetrën, ndërsa, Prof. Nertila Ljarja (Haxhia) & Dom Nikë Ukgjini “Pjetër Budit – kleriku nacionalist” u shprehen së Budi çështjen e mbrojtjes së identitetit kombëtar e kishte si një gjë prioritare. Këtë e dëshmon edhe organizimi i kryengritjes ballkanike kundër osmanë, në vitin 1621 dhe vdekja e tij tragjike në lumin Drin, në vitin 1622. Prof. Alfred Çapaliku, “Laudans invocabo Dominum”-vjershë origjinale e autorit me kërkesa poetike, Pjetër Budi”, theksoj se Budi i lindur në Guri të Bardh, Mat, në vitin 1566, sikur metrika e tij që frymëzuar edhe nga ambienti ku ai e kishte rritur shtatin rinor në majat e Matit. Në fund u shfaq filmi dokumentar kushtuar figurës së Pjetër Budit “Pasqyra e t'rrfymuemit, i realizuar nga Dom Nikë Ukgjini.

Budi me këmbëngulje dhe përpjekje të mëdha arriti që më 1618 të botonte në Romë veprën e parë "Doktrina e Krishtenë", dhe më 1621 dy veprat e tjera "Rituali Roman" dhe "Pasqyra e të Rrëfyemit". Këto vepra janë kryesisht përkthime ose përshtatje por shpeshherë aq të zgjeruara dhe të shtjelluara me ndërvënje të teksteve të tij sa që në aspektin tekstual dalin si vepra të reja. Si shkrimtar origjinal Budi shquhet për rreth 100 faqe prozë origjinale dhe 3200 vargje poezish të botuara kryesisht tek Doktrina e Krishtenë më 1618.

VITRINË LIBRI

PETER BARTL / INJAC ZAMPUTI

VINCENYO ZMAJEVIÇ

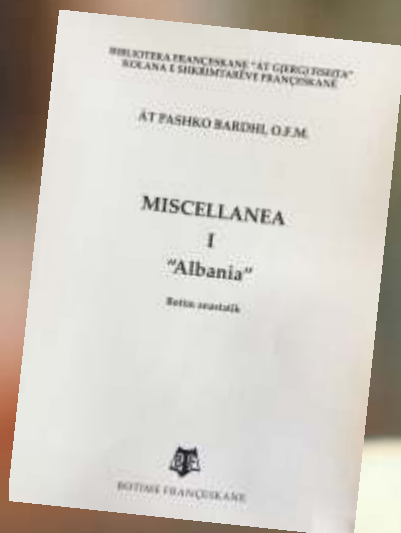
Faik Konica, 2022

AT VINÇENC MALAJ, OFM

KUVENDI I ARBËNIT - FJALORI

Botime Françeskane, 2020

AT PASHKO BARDHI, OFM

MISCEKKABEA I - ALBAËIA

Botime Françeskane, 2022

KUMBONA E SË DIELLËS

revistë fetaro-kulturore dymujore
e Kryedioqezës Metropolitane Shkodër-Pult

Tirazhi: 100 kopje

Çmimi: 100 lekë (Evropë: 2 Euro)

Parapagimi vjetor 600 lekë

(Evropë: 12 Euro)

e-mail: n_ukgjini@yahoo.it

Web page: www.kishakatolikeshkoder.com

Adresa: Arqipeshkvia Shkodër,

Sheshi "Gjon Pali II"

Shtypur në eleven studio - www.11stud.io

KUMBONA E SË DIELLËS

Viti XXXV, nr. 11/12 (561-562) Nëntor - Dhjetor 2022